

TAXANDRIA

Gedenkschriften van den
Geschied- en Oudheidkun-
digen Kring der Kempen.

8ste jaargang Nr 2. 1911.

Oorkondenboek

van

't Gasthuis van Herenthals

(Vervolg)



68

Philips de Goede verandert, voor 20 jaar, de vier karweiden, door 't Gasthuis van Herenthals aan hem verschuldigd, in eenen jaarlijkschen cijns van vier Rijders, hem jaarlijks te betalen.

12 Mei 1441.

Philips, bider gracen Gods, onsen corweijdemeeester van Brabant, die nu is ende namails ten tijde sal wesen, saluijt. Also

als onse geminde in Gode, die meesterssen ende zusteren ons godshuys van onsen gasthuysse in onse stat van *Herentals*, ons jaerlicx schuldich sijn te doene vier corweijden, so eest dat wij, om sekere redenen wille ons daer toe vervuerende, den selven meesterssen ende zusteren gewillecoert ende geconsenteert hebben, willecoeren ende consenteren mit desen onsen brieve, dat sij voertane voir die vier corweijden tsiaers, eenen termijn van XX jaeren lanck duerende, deen na dander eenperlic volgende, alle jair tonsen behoef geven ende betalen selen vier gulden Philippus, geheiten riders, of die weirde dair af, tot alsulken termijnen als die voirs. corweiden plegen te verschinen. Ontbieden wij u dairom ende bevelen dar ghij die voirs. meesterssen ende susteren laet gestaen vore die voirs. corweiden mit vier riders alle jaere tonsen behoef te betalen den termyn van twintich jaeren lanck duerende inder maten voirs. Want wij willen dat ghij overbrengende ierstwerve alleen van desen onsen brieve vidimus onder segel autentyck of copie dairaf, bij ennigen van onsen secretarisen geteickent, alle jaeren gestaen sult in uwer relatien mitten voirs. vier riders voir die voirs. corweiden te rekenen bij onsen getruwen den meesterssen vander cameren van onse rekeningen te *Bruessel*, die wij bevelen u dair mede nijet voordr te lasten, sonder wederseggen, nijet wederstaende, ennigen ordinantien, statuten of geboden dair tegen wesende. Gegeven in onse stat van Keijnoet XII dage in Meije int jaer ons Heren dusent vierhondert een ende veertich.

Bij minen heere den hertoghe, dair by waeren van sinen Raide ghy, *Raas*, here van *Heulen*, *Willem Van Montenaken*, here *Jan die Hertoghe*, ridder, ende *Henric Magnus*."

N. de Dynter.

Oorspr. handv. groot 17 op 30 cm. met nog een stuk van 't groot zegel des hertogen.

Op de keerzijde :

Het gasthuys gestaedt voer vier corweyden met vier ryders tsjaers voor XX jaren lanc.

Nicolaus de Cupere bekent jaarlijks aan 't gasthuis van *Herenthals* schuldig te zijn twee mudden rogge op goederen gelegen te *Veerle*.

I Meert 1443.

Wy, *Jan van Hoedonc*, *Matthys Daems*, *Heinric Meeus*, *Claeus van Hoedonc*, *Jan Coppens*, *Jan van Zeelighen* ende *Jan Bessellers*, scepenen in *Veerle*, doen cont — dat — *Claeus*, wittich soen wilen eer *Jan de Cupere* — sculdich is den guberneerders van den ouden gasthuys van *Heerentals*, tot behoef des voors. gasthuys, twee mudde rogghen tsjaers erfelyc — metten maeten van *Veerle*, — tallen sinte Gertruden dag half meerte — verpant op eenen eyusel, houdende vive zillen, luttel min oft meer, soo dat geleghen is in de heyene aen erve *Kerman de Cupere*, op de oesten zide ende op de westerzyde een erve *Jans de Weert* kinder erve. — Ende voergenoemde pacht moeghe de voorgenoemde persoon quytten een yegelycke mudde met viftich muddene clinckaert ende voor elcken clinckaert viertien nu penningen, die men heet stuver oft de weerde daarvan. — Ghегheven int jaer onses Heren doen men schreef duysent vier hondert ende twee en viertich te ingaende Meert.

Oorspr. handv. groot 19 op 26 cm. met het gemeen zegel van *Veerle* goed bewaard.

Op de keerzyde :

Te *Veerle* : Jof. *Johannen van der Meere*.

Paus *Eugenius IV* doet de wijze kennen waar op de overste of moeder van 't gasthuis moet aangesteld worden en een onderzoek instellen over het recht hetwelk de bisschop beweerde te hebben van bij zijne blijde intrede over eene prebende van 't Gasthuis te beschikken.

6 Juni 1443.

Eugenius, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, abbati monasterii *Parcensis* extra muros *Lovanienses*, Leodiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Ex apostolice servitutis nobis licet immeritis desuper iniuncto officio ad ea que ecclesiarum et aliorum piorum locorum honorem et utilitatem ac tam degentium in illis quam aliarum personarum commodum, tranquillitatem et quietum statum concernunt, libenter intendimus et illis, quantum cum Deo possumus, favorem benevolum impartimur. Exhibita siquidem nobis nuper pro

parte dilectorum filiorum nobilis viri, marchionis *Antwerpiensis*, ac rectoris et concilii necnon dilectarum in Christo filiarum, domine sive magistre et sororum hospitalis de *Herentals*, diocesis Cameracensis, opidorum peticio continebat, quod cum olim inter ipsos, ex una parte, et venerabilem fratrem nostrum, *Johannem*, episcopum Cameracensem, ex altera partibus, super jure deputandi et destituendi dominam sive magistram, quotiens id faciendum occurreret, et conferendi etiam ratione jocundi adventus cuiuslibet episcopi, ad ecclesiam Cameracensem pro tempore noviter promoti, unam ex prebendis prefati hospitalis, et illorum occasione materia questionis suborta fuisset, tandem partes ipse, querentes hinc inde viam pacis amplecti, ad talem devenerunt concordiam sive amicabilem compositionem quod exinde, perpetuis futuris temporibus, soror ipsius hospitalis per marchionem predictum, de consilio prefati opidi de *Herentals*, episcopo Cameracensi vel decano christianitatis consilii *Antwerpiensis* dicte diocesis, aut alteri commissario infra limites decanatus prefati consilii, per ipsum episcopum ad hoc deputato, pro tempore erit presentanda, quam episcopus, decanus sive commissarius predictus, infra octo dies presentationis huiusmodi diem immediate sequentes, ad instar aliarum similium locorum confirmare tenebitur, et, si huiusmodi confirmatio infra eosdem octo dies dēnegata foret, extunc soror, presentata pro tempore in dominam sive magistram eiusdem hospitalis, tamquam confirmata, hōspitale predictum et eius bona regere et gubernare licite posset ab eodem episcopo, decano vel commissario post dictos octo dies confirmationem sue presentationis modo premissis receptura, si pro parte ipsius episcopi, decani vel commissarii desuper requiratur et casu quo delecti filii, scabini et iurati dicti opidi de *Herentals*, vel eorum maior pars apud episcopum, decanum seu commissarium prefatum desuper instancias facerent sub certis eorum iuramentis tunc expressis, unanimiter dicentes dominam sive magistram dicti hospitalis existentem pro tempore ad illius regimen et gubernacionem minus utilem et ydoneam fore, prefatus episcopus, decanus seu commissarius ad huiusmodi instanciam talem dominam sive magistram infra octo dies post huiusmodi factam instanciam immediate sequentes, destituere et amovere tenebitur, et, si hoc non fecerit, extunc illa, effluxo decendio, pro destituta

et amota omnino haberi et illius loco alia soror in dominam sive magistram ipsius hospitalis per marchionem prefatum modo premissis debeat presentari et si scabini et iurati predicti in facienda instanciam huiusmodi tepidos seu negligentes exstiterent, extunc illi seu maior pars ipsorum, pro parte ipsius episcopi desuper requisiti, dictam instanciam facere tenebuntur nisi sub certis eorum iuramentis tunc etiam expressis dominam sive magistram tunc existentem ad regimen et gubernacionem hospitalis huiusmodi satis utilem et ydoneam fore assererent, quō casu ad dictam requisicionem, instanciam huiusmodi facere minime astringentur, quodque domina sive māgistra prefati hospitalis existens pro tempore de illius sororum et dicti opidi de *Herentals* consilio et assensu prebendas sororum eiusdem, quotiens illas vacare contingeret, conferet et conferre habebit et dictum opidum de *Herentals* provisores, gubernatores et administratores prefati hospitalis ac immobilium mobiliumque bonorum eiusdem, qui iuxta morem, in talibus observari solitum, computum et rationem reddent et facient, ponet et deputabit, quodque domina sive magistra hospitalis prefati existens pro tempore dies, in quibus computaciones huiusmodi fient dicto decano ante illas per quindecim dies verbo vel in scriptis in eius propria persona sive domo habitacionis sue intimari faciet ut illis, si velit, intersit et si computacionibus huiusmodi interesse non curaverit in ipsis assignatis diebus, eius absentia non obstante, computaciones et earum conclusiones fieri possent et si ille prefato decano in toto vel aliqua eius parte irrationabiles viderentur, extunc decanus ipse irrationabilitatem huiusmodi coram dilectis filiis concilio dilecti filii nobilis viri ducis *Brabantie* et non alibi posset deducere qui plena et ommimoda irrationabilitatis huiusmodi absque alia ulteriori evocatione cognitionem et diffinitionem habebunt, alterius licentia sive consensu desuper minime requisitis, quodque soror presentanda per dictum Johannem, episcopum, ad unam ex prefatis prebendis tunc vacantem quam illi conferet, salvis iuribus et consuetudinibus ipsius hospitalis, recipienda esset et admittenda et quod idem episcopus mittere deberet suis expensis ad certam diem rectoribus dicti opidi per triduum antea intimandam, qui etiam ponorent suis expensis unum vel duos commissarios, qui simul debitam inquisicionem facerent, an aliquis predecessorum prefati

Johannis, episcopi, a tanto tempore de cuius initio memoria existeret ratione sui jocandi adventus unquam contulissent aliquam ex ipsis prebendis, ad quam illa cui huiusmodi collatio facta fuerat, recepta et admissa extitisset, et quod commissarii mittendi et ponendi huiusmodi id quod reperirent sub suis manibus, sigillis et fide dilectis filiis *Joanni Bont*, utriusque iuris doctori, et preposito monasterii *Sancte Gertrudis* Lovaniensis, prefati opidi Lovaniensis, per prepositum gubernari soliti, ordinis sancti Augustini, coniunctim vel divisim usque ad certum tempus similiter tunc expressum remitterent et si illi communiter vel divisim per informationem huiusmodi quam aperient reperirent aliquem ex eisdem predecessoribus ratione iocundi adventus predicti aliquam ex eisdem prebendis contulisse alicui que ad illam recepta et admissa extitisset, extunc collationem ipsius Johannis episcopi de iure factam fuisse pronuntiarent. Si vero per inquisitionem eandem id non reperirent vel ipsa inquisicio non fieret aut prefatis Johanni Bont et preposito vel alteri eorum infra dictum tempus realiter et effectualiter non presentaretur, extunc illi vel alter ipsorum, per partes prefatas vel aliquam earum desuper requisiti, collationem Johannis episcopi et in vim illius admissionem huiusmodi solum et duntaxat de et ex gratia ac mera liberalitate et non alias vel alio modo factas pronuntiarent, litteras authenticas sub ipsorum vel alterius eorum sigillis desuper concedendo dictamque concordiam sive compositionem prefatus Johannes episcopus pro se et suis successoribus ratam et gratam habuit ac illam et in ea contenta approbavit, ratificavit et confirmavit. Et cum inquisicio huiusmodi ipsis Johanni Bont et preposito vel alicui ipsorum infra eundem terminum presentata non fuisset, ipso decurso termino, dilectus filius Walterus, prepositus prefati monasterii, iuxta formam ipsius concordie sive compositionis eodem Johanne episcopo, ad hoc vocato, collationem Johannis episcopi et in vim illius admissionem huiusmodi solum et dumtaxat de et ex gratia ac mera liberalitate et non alias seu alio modo factam fuisse pronuntiavit, prout in instrumento publico et litteris patentibus desuper confectis dicitur plenius contineri. Quare pro parte marchionis, rectoris concilii, magistre et sororum predictorum nobis fuit humiliter supplicatum ut concordie sive compositioni

ac pronuntiationi Walteri prepositi necnon ratihabicioni, approbacioni, ratificacioni et confirmacioni Johannis episcopi huiusmodi ac omnibus et singulis in instrumento et litteris prefatis contentis illas concernentibus pro eorum subsistencia firmiori robur apostolice confirmationis adiicere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui de premissis certam noticiam non habemus, tenores instrumenti et litterarum predictorum presentibus pro sufficienter expressis habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, discrecioni vestre per apostolica scripta committimus et mandamus quatenus super premissis et eorum circumstantiis universis auctoritate nostra te diligenter informes et si per informationem huiusmodi ea veritate subniti reppereris, super quo tuam conscientiam oneramus, concordiam sive compositionem et pronuntiationem Walteri prepositi ac ratihabicionem, approbationem, ratificationem et confirmationem Johannis episcopi necnon contenta predicta et quecumque inde secuta auctoritate nostra approbes et confirmes supplendo omnes et singulos defectus, si qui forsán intervenerint in iisdem, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac ecclesie Cameracensis et hospitalis predictorum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis alia firmitate roboratis, statutis, consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscumque. Datum *Senis* anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quadragesimo tercio octavo idus Junii pontificatus nostri anno tertio decimo.

Junii XXVIII P. de Noxeto

H. Attendani.

R. Bourdonis.

Oorspronk. handv. groot 40 op 45 cm.

Op de keerzijde :

Aecht authentique van den paus Eugenius quartus, bemagtigende den bisschop van Cameryck met het aan en afstellen van de moeder van 't Gasthuys van Herenthals, anno 1443.

Jan Sbruynen, karthuizer te Avignon in Frankrijk, verkoopt met de toestemming zijner oversten een stuk land te Ouwen en een ander in 't Abroek te Herenthals.

9 October 1443.

Wij, *Willem van den Wijngaerde* ende *Claus Wijnricx*, scepenen in *Antwerpen*, maken cond dat — — broeder *Jan Sbruynen*, convers sgodhuys van den Chertroyzen cloester, bij *Avenyoen* gestaen — — vercocht heeft wel ende wettelic *Fanne van Meerde* een dachmaed beemds metten gronde ende met al datter toebehoert, gelegen onder *Ouwen*, tusscen sgasthuys erve van *Herenthals*, aen deen zide, ende *Goessesms Vermeere* erve, aen dander zide, ende noch een dachmaed beemds metten gronde ende met alle datter toebehoert, geheeten d' Moelen eusel, gelegen in de vrijheit van *Herentals*, tusscen den moelen van *Aabroec*, aan deen zide, ende derken aldoer, aen d'ander zyde, gelyc hem die bleven ende verstorven syn van *Katlinen van Abroek*, synre moeder wylen, — — los, vry ende quite van allen commer ende calaengien, uutgenomen eenen ouden ingelschen erflic den ouden gasthuyse van *Herentals* uutten daechmaed beemds t'Ouwen gelegen gaende, item een ouden yngelschen erflic heren chys, ende thiene muddeken rogx erflic een quartier min, *Jan Pauwels* ende *Peter Abroecs* kinderen, uten anderen dachmaed beemds, tAbroec gelegen, jaerlicx uytgaende ende anders niet. Mede quam over ons *Gheerd de Wevere*, des voors. brueder *Jans* vader, ende bekende alsoe van alsulcken thien mottoenen lyftocht renten, als *Jan Vrancx* wyf te *Herentals* opte voirs. twee dachmaede beemds ende meer andere goeden in den brive daer af gemaect begrepen, jaerlicx thaeren live heffende is. — — Gegeven int jaer onses Heeren als men screef dusent vierhondert ende drieen veertich neghenthiene dage in Octobri.

Oorspronk. handv., groot 15 op 33 cm.
met de twee goed bewaarde zegels.

72

Jan Van Liere, heer van Noorderwijk en Berchem, bekent schuldig te zijn aan 't gasthuis te Herenthals eene zister rogge op zijne goederen te Noorderwijk.

6. December 1443.

Wij, *Jan Godevaerts* ende *Jan Willems* doen condt — — dat — — *Jan van Liere*, heere tot *Noorderwyck* ende tot *Berchem* — —

erffelyc schuldich is den ouden gasthuyse binnen der stadt van *Herentals* op alle syn erve ende erffelycke goede die hy heeft liggen binnen synen dorpe van Noorderwyck voers. een sister rogx tjaers erffelycx pachts goed ende cuesbaer — — te kersmisse alle jaere erffelyck binnen den dorpe van Noorderwyck voers. metter *Herentalscher* maete — —. Om welke dinghen te veldoene ende om de meerdere vesticheyt wille den voors. gasthuyse hier af te gheschiene, soe heeft de voors. Jan van Liere die voors. erffellijke goede daervore verbonden ende teenen gerechten pande geset *Heinricke van Liere* ende *Gheeraerd Meltens*, scepenen in der stadt van *Herentals* voors., tot des voors. gasthuys behoef by manisse *Jans van Liere*, syns meyers in synen dorpe van Noorderwyck voers. ende onsen vonnisse — — opden sesten dag van December int jaer ons Heeren duyssent vierhondert drie ende veertich — —.

Vidimus van 11 Januari 1526, gegeven door Willem Verstoct, Jan Heylen, Peeter Mertens, Jan Putmans, Jan Willems, Peter Zijen ende Machiel Verstoct, schepenen tot Noorderwyck, groot 18 op 24 1/2 cm.

73

De prior en 't klooster der karthuizers te Avignon keuren het verkoopen der goederen goed, door Jan Brune, hun medebroeder, te Herenthals gedaan.

6 December 1443.

Frater *Guillelmus Tyrardi*, prior humilis Vallis Benedictionis *Villinove*, prope *Avenionem*, ordinis Carthusiensis, ceterique fratres eiusdem domus, venerabilibus honestisque et discretis viris, dominis scabinis de *Herentals* ceterisque dominis justicianis et personis ibidem ac alibi ubilibet constitutis, ad quos presentes littere pervenerint honorem, reverentiam et prosperos ad vota successus cum omnium suffragiis. Post aliqua temporum intervalla egresso a domo Vallis Benedictionis jamdicta patre *Johanne Brune*, eiusdem domus converso professo, pro aliquibus bonis maternis visitandis et discussiendis proque unacum *Gerardo Brune*, textore, habitatore dicti loci de Herenthals, ipsius patre naturali, circa festum beati Andree apud nos regresso, nobisque per

eosdem patrem et filium naturalem de aliquorum bonorum maternorum eisdem filii ad nos de jure pertinentium venditione ac aliquibus necessitatibus eidem occurrentibus fideiussione que paterna in et prodiceorum benorum venditione subsequa certificatis et confirmatis venditionem et vendiciones unam vel plures de ipsis bonis per eundem factas et ad nos pertinentes ac omnia inde sequa ratas ec gratas habentes ratificamus, approbamus, emologamus et confirmamus capitulariter quoad actum congregati, volentes et consentientes quod emptores bonorum jamdictorum ipsis uti, frui et gaudere valeant ac pro ipsorum libito voluntatis disponere nunc et perpetuo queant atque possint tamquam ipsorum propriis, promittentes nunc aut in futurum nullam super eisdem bonis movere questionem pactumque faciendum de aliquo ipsorum occasione bonorum non petendo ulterius quoquomodo, volentesque ulterius eundem Gerardum patrem a fideiussione super premissis prefata seu facta in quantum ad nos spectat omnino absolutum ac etiam liberatum. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes nostras conventuales litteras scribi fecimus et sigilli dicti nostri conventus iussimus appensione muniri. Datum in dicti nostra Vallis Benedictionis domo die sexta mensis decembris anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo tercio.

Oorspronk. handy., groot 16 1/2 op 24 centm. met het zegel nog aan.

74

Jan van Myerde koopt van Willem van Abroec een aantal goederen te Herenthals, voortkomende van Jan de Brune, karthuizer.

14. September 1444.

Wij, *Ard van Lier* ende *Jan Ghisels*, scepenen in *Herentals*, doen cont dat — — *Willem van Abroec* kende ende lyde dat tegen hem — — *Jan van Myerde* wettelic ghecocht ende ghecreghen heeft dat deselve Willem ende syne nacomelinge voertaen ghelden ende betalen selen alsulcke erfchyns als *Janne den Wever*, wettige sone *Gheerds de Brune*, diemen heet de Wever, daeraf moeder was wylen *Katheline van Abroec*, Willems wettich

suster, toebehoort heeft tot noch toe elcx jaer te geldene van alsulcke erfgoede als deselve Jan ce Wever houdende was ende hem aengestorven waren na ende van doode wylen *Heinrics van Abroec*, syns oems, de welcke erfgoede Jan van Myerde nu tertyt houdende is ende jegens Jan de Wever onlanx ghecocht ende ghecreghen heeft, te weten tstededeel van de jaergetide Heinrics van Abroec vors. tot *Mechelen*, item tstededeel van omtrent twyntich groten Brabants ghelts den kynderen wijlen *Jans Pauwels*, daeraf moeder was *Lysbet van Abroec*, item ende tstededeel van eene viertele rogx jaerlycx erfpachts den erfghenaemen wylen *Lysbeth Wynands* — — ende heeft daervoere te pande gheset — — syne huysinge metten schuere met gronde, hove ende allen toebehoirten, ghelegen te Abroec, daarinne Willem vors. nutertijt wonende is — — inden jaeren ons Heren M. CCCC. XLIII opten vierthiensten dach in Septembri.

Oorspronk. handv., op perkament, hoog 14 1/2 cm. breed 32 cm., met de zegels goed bewaard.

75

Philips de Goede neemt andermaal het gasthuis van Herenthals met al zijne personen en goederen onder zijne hoede, verbiedt er aan allen die er niet noodig zijn den toegang en gelast den schout en den schepenen van Herenthals elken vrijdag met de quatertemperdagen een bijzondere vergadering daarover te houden!

3 Januari 1451.

Philips, byder graciën Gods hertoge — — onsen Drossete van Brabant, onsen schoutet van *Antwerpen* ende marcgreve ons lants van *Rijen*, onsen schoutet van *Herentals* ende allen anderen onsen ambachteren, richteren ende dieneren onses lants van Brabant ende den ambachteren, richteren ende dieneren van den smalen heren, in den selven onsen lande geseten, ende hueren stedehouderen, nu synde ende namails wesende, saluyt. Want wy tanderen tiden mit anderen onsen openen besegelden brieven ende mits den redenen, dair innebegrepen, ende sunderlinge om onse gastguys in onser stat van Herentals in eenen ende alle die personen des selfs in goeder eendrechticheit,

peyse ende vreden te houden, ende van allen lasten, scheempten ende confusien te verhueden, inder selver onser stat van Herentals openbairlic hebben doen vuytroepen ende gebieden dat nyemant, wye hy wese; man oft wyf, vortan en queme by dage oft by nachte inden voirs. gasthuysse noch den byvange aldaer, het en were by wille, weetenen ende consente vander vrouwen ende momboren des selfs, op te verbueren, soe wie die contrairen dair af dade, by dage, die pene van drie riders ende by nachte, die pene van zesse ryders. Ende u, onsen schoutet van Herentals, bevelen overmits onsen scepenen van Herentals tot vier tijden tsiaers, te wetenen tot elken vrydage vande quatertemperen, te doen ene openbare informacie, om die overtreders te wetenen ende die voors. pene van hen genomen te werden gelyc onse voirs. brieve dat allet met meer woirden cleerlicker inhebben. Ende het sy alsoe dat die vrouwe ende momboirs voirs. ons hebben doen thoenen dat, niet tegenstaende onsen voirs geboden, die selve vrouwe ende oic die jouffrouwen van den voirs. gasthuysse noch vast dagelycx worden belast by ennegem die niet en ontsien noch en vresen onsen abolch noch die penen voirs., dwelc, als te vermoeden is, toecompt by dien dat eghene goede ende strenge uutrictinge van den selven penen en wordt gedaen, en were tvoirs. gasthuysse dair by geschapen mit allen te nyente te gaen, het en were dat by ons intyts daer op worde versien, als sy seggen, dair om sy ons oetmoedelic hebben gebeden. Soe doen wy u wetenen dat wy, om ons inden besorge des voirs. gasthuys te quyten soe dat behoirt ende wy als heere ende prince schuldich syn te doen, hebben tselve gasthuys ende oec die vrouwe ende jouffrouwen desselfs mit allen hueren goeden, huysen, hoven, pachten, cynsen ende renten, soe wair die gelegen syn binnen onsen voirs. lande van Brabant, oft mit wat namen die genoempt syn moigen ende allen hueren dieneren, rentmeesteren, laten ende pachteneren genomen ende geset, nemen ende setten mit desen onsen brieve in onser sunderlinger hoeden salvetterdien ende beschermenissen alleen om in hueren rechten, vriheiden ende possessien gehouden ende van allen ongelyck, cracht, fortssen ende onwille beschudt ende beschermt te syn, ontbiende u hierom ende bevelende ende elken van u, dat ghij ende elc van u, also hem toebehoert, tselve gasthuys mits-

gaders de voirs. vrouwe ende jouffrouwen desselfs ende alle huere goeden, dieneren, rentmeesteren, laten ende pachteneren voirs. van onsen wetten beschut ende schermpt van allen ongelijck, cracht, fortssen ende gewonde, die men hen ennichsins tegen recht aen doen soude moigen, hen houdende in allen hueren herbringen ende possessien, daer inne ghy die bevinden sult geweest te hebben van ouds, ende doende hen, op dats noot, in versekeren na die gewoenten van den lande van allen den ghenen dair af sy begeren selen versekert te syn. Ende oft ghy bevindt dat hen yemant, wie hij wese, ennigen onwille, cracht, fortse oft gewondt dede tegen dese onse voors., salmen die, soe willen wy ende ontbieden u ende bevelen als voir, dat gy ons ende hen alsulken rictinge, beternisse ende reparacie doet geschien sonder enich vertreck oft dissimulatie, als dair toe behoirt dese onse voirs. salvegar die becundigende tallen steden ende plaetsen ende aen alle personen dair die voors. vrouwe oft momboirs die begeren selen becundicht te hebben. Ende gebiedende enen yegeliken dat hair, noch den voirs. jouffrouwen, noch oic hueren voirs. dieneren, rentmeesteren, laten, noch pachteneren, nyemant en mysdoe noch openbaer, aen live noch aen leden, noch in egheene andere manieren op die pene van daer af by ons gecorrigeert te worden na gelegenheit der misdaet. Ende dat gy onse schoutet van Herentals, in presencien van onsen scepenen aldair, dien wy bevelen daer by ende over te staen, onse voirs. andere geboden vernuwet ende die tot gewoenliken tide ende plaetsen wederom van onsen wegen openbaerlic uutroept ende becundicht, doende voirtan alle vrydage in den quatertempren die voirs. informacie ende vorderende die penen, in desen ende onsen voirs. andere brieven verclairt, op eenen yegelycken die verbuerende, sonder verdrach, na uutwisen derselver onser brieven, inden welken wy oic willen dat onse voirs. scepenen ende alle anderen onse onderseten u gehoorsam, bystendich ende bereet syn sonder eenich wederseggen. Gegeven opten derden dach van Januari int jaer ons Heren duysent vier hondert ende vyftich na costuyme ons Hoofs.

Bij minen heren den Hertoge ter
relacien vanden Raide.

Oorsp. handvest, groot 18 1/2 op 40 cm.
zonder zegel.

Philips de Goede vernieuwt voor een nieuw tijdvak van 20 jaar de akte, boven onder n^o 68 gegeven.

31 Mei 1459.

Die akte was gegeven « By mynen heer den hertoge, daer by waren van synen Raide, ghy heer *Henrick Magnus*, ridder, *Symoen van Sherbays*, meester *Claes Clopper* ende *Geldolph van der Noet*.

Oorsp. handv. groot 31 op 35 cm. met nog een stuk van het groot zegel.

Jan Moeyen en Elizabeth Fierlants verkoopen aan de uitvoerders van 't testament van Peeter van der Meeren, pastoor te Herenthals, eene jaarlijksche rent van twee hollandsche gulden op een stuk land te Wolfstee, tot het doen van een eeuwigdurend jaargetij voor gezeiden pastoor in de kerk der H. Waltetrudis te Herenthals.

12 September 1460.

Wy, *Claus van der Elst* ende *Hendrick van der Moelen*, scepenen in *Antwerpen*, maken cond dat — — *Jan Moeyen* ende *Lysbeth Fierlants*, syn wettich wyf, wonende onder *Herenthals*, onder *Wolfstede* — — vercocht hebben wel ende wittelic den testamentoers van wilen meester *Peteren van der Meere* tot behoef van den prochiaen ende capellanen van Sinte Woutruden kercke te Herenthals elcx jaers erflic twee hollantsche guldene, goet ende cuesbaer voor datum sbriefs gemunt ende geslagen — — jaerliker ende erfliker renten op eene eussel, geheeten *Giels eussel*, houdende dry dagmaeden, geleghen te *Wolfstede* voors., tusschen *Jan Tzoys* erve, aen deen zyde, ende *Claus Ghysels* erve, aen dander zyde, comende mette derde zyde aen sgasthuys block van *Herenthals* ende metter vierder zyde aen *Kathelinen Reyns Kuyte*.... Ende dit is in volvuernissen des testaments ende utersten begheerten meester *Peters* van der Meere, wilen prochiaen tot *Herenthals* was, welke rente voors. de prochiaen ende capellanen van den voors. kercke — — gehouden selen syn erflic ende eeuwelic, jaerlicx, daer vore te doene des voors. meester *Peters* jaergetide

in den voors. kercke, die dat also in sinen utersten begheerde ende maecte, na, uutwisen syns testaments — — Gegeven in 't jaer ons Heeren als men screef anno M. CCCC ende tsestich, tweelve dage in Septembri (1).

Oorspronk. handv. groot 19 op 30 cm.
De zegels zijn weg.

(1) Het gasthuis verkreeg later dat stuk land en lei alsdan die rent af, als blijkt uit de volgende akte op de buitenzijde van deze oorkonde geschreven :

Wij, onderschreven, kennen bij desen ontfanghen te hebben uut handen van suster *Anna van Ysendyck*, moeder van den ouden gasthuysse, die capitale penningen van de rente, int wit van desen gementionneert, ter somme van twee ende dertich guldens, met noch twee jaren intrest, sjaers sijnde twee ende dertich stuyvers. Actum desen 9 September 1659.

Adrianus Bosch, pastor oppidi de *Herenthals*
Marcus Anthonius Garsil, presb.
Petrus Knoops, presb.

Philips de Goede schenkt aan 't gasthuis te Herenthals het recht om eenen beeedigden schutter of boschwachter op zijne goederen te stellen.

14 October 1462.

Philips, byder gracen Gods — — Want onse lieve geminde in Gode, die vrouwe van onsen Ouden Gasthuysse, in onse stat van *Herenthals* gelegen, ons heeft doen thoenen hoe dat selve onse gasthuys in hueren bosschen ende groote ende breede haegen, ontrent onsen voirs. stat van *Herenthals* gelegen, ende die in oude tijden gegeven sijn geweest totter fundacien desselfs gasthuys, dagelijcx groote schade gedaen wordt by ennige, die thout, als deckroeden, vitselroeden ende ander hout aldaer afhouden, ende oec huer beesten, als perden, coeyen, verkenen ende andere dair op driven ende ongehuedt laten loopen tegen den voors. vrouwen danck ende wille, dwelc toecompt by dien dat t voirs. gasthuys op die voirs. bosschen ende hagen egheenen vorstere oft pretere gehadt en heeft om die te verwaeren ende te hueden ende voort die ghene die opten selven bosschen ende hagen schade doen te schutten, te calengieren ende te panden ende voort dair af correctie gedaen te worden, als daer toe soude behoeren. Ende waeren die selve

bosschen ende hagen geschapen dair by met allen verderfelic te worden, het en waere dat haer in tyts dair op worde versien van remedien, dair om sy ons oitmoedelic heeft doen bidden, so doen wy te weten dat wy die uut crachte van keyserliker privilegien, onsen ontvorderen, hertogen van Brabant saliger gedachten, verleent, alle onse goidshuyse ende gheestelike personen ons lants van Brabant schuldich syn te beschermen ende te beschudden, ter beden der voorschreven vrouwen geneycht, hebben der voirs. vrouwen desselfs gasthuys, nu synde ende namails wesende, opdat sy te meer gehouden syn moige onsen lieven God te bidden voir ons ende onse voirvaderen, saliger gedachten, van sunderlinger gracen geoirloift, ende gewillecort, orloven ende willecoren met desen onsen brieve dat sy van nu voirtaen, om allen huer voirs. bosschen ende hagen te verwaren, selen moigen setten ende ordineren eenen eerbaren man tot hueren vorster ende die weder ontsetten ende andere in syne stat stellen tallen tyden als haer gelieven sal, behoudelic dat sy dien selen moeten presenteren onsen scoutet van Herentals, nu ende namaels ten tyde synde om by hen daer toe van onsen meyer geeydt te werden, alsoe dat behoert. Welken vorster, alsoe gepresenteert enne geeydt synde, wy geven volcomen macht ende sunderlinge bevelen te calengieren ende, op dats van noode is ende die sake dat inne heeft, aen te tasten ende te vangen alle persoenen ende beesten die hy inden voirs. bosschen ende hagen sal vynden schade doende oft gedaen hebbende, ende die gecallengierde ende gevangen personen ende beesten leyden in onse vroenten tot Herentals, dair die gehouden selen worden totter tyt toe dat den voirs. gasthuys hueren schade gericht ende gerepareert sal wesen ter taxatien van onsen scepenen van Herentals, die wy willen, dat sy die kennisse dair af hebben, ende voirt die voirs. gecallengierde ende gevangen personen ende die gheene dien die voirs. beesten toebehoeren, voer die broeke dair af selen hebben betailt die peene van drie onser guldenen penningen Philippus, geheeten ryders, die welke pene, alsoe verbuert wesende, onse voirs scoutet in der tyt synde sal heffen ende ontfangen tonser behoef die twee deelen ende gehouden wesen ons dair af te doen rekeninge ende bewys ende tderdendeel sal toebehoeren den voirs. pretere voir synen loen, allet eer

die voirs. gecallengierde ende gevangen personen en beesten vut onsen voir wroeten selen moigen werden ontslaigen ende also oft onse scoutet of des voirs gasthuys preter en gereet waren dat in dien gevalle die woentenere die voirs. peenen sal moigen ontfangen ende die gecallengierde ende gevangen personen ende beesten ontslaen om vander selver peenen den selven onsen scoutet ende den preter elken tsyne uut te reycken ten proffyte ende inder manieren voirs. Ontbieden dair om ende bevelen onsen drossete van *Brabant*, onsen scoutet van *Antwerpen* ende mercgreve ons lands van *Ryen*, onsen scoutet ende onsen rentmeester van Antwerpen, *Lyere* ende *Herentals*, ende allen anderen onsen ambachteren, richteren, dieneren ende onderseten nu synde ende namails wesende ende alle anderen dien dat aengaen mach ende elken van hen bisunder, dat sy den voirs. gasthuys voirtaen onsen voirs. gracen ende verleeningen, mitsgaders der taxatien ende bekeringen der voirs. peenen ende bruecken rastelic ende vredelic doen ende laten ghebruycken, sonder hen daer tegen eenigen hinder, commer oft letsel te doen oft te laten geschien in enniger manieren, maer inder vorderingen ende executien dair af doen alle hulpe ende bystand sonder weerseggen. Ende opdat niemant onwetens inde voirs peenen ende broecken vallen en dorve, so willen wy ende bevelen onsen voirs. scoutet van Herentals ende allen andere officieren omtrent den voirs. bosschen ende hagen, dat sy elc binnen synen ambachte ende bedrive tallen gewoonlyker dagen ende plaetsen onse voirs. ordonancie openbaerlic cundige ende vutroepe, te dien eynde dat elkermallic weten moige hem van schaden te wachten. Ende des torconden hebben wy onsen segel aen desen brief doen hangen. Gegeven in onser stat van Bruessel XIII dage in Octobri int jair ons Heren duysent vierhondert twee ende tzeitich.

Bij mijnen heere den hertoge tuwer relacien.

Vanderzee.

Oorspronk. handv. groot 23 op 44 cm.
met nog een stuk van het groot zegel
des hertogen.
Op de keerzijde:
Van de bosschen ende hagen.

Jacob Raymakers, prior van Korsendonk, meldt dat Gillis Lemmens de twee veertelen rogge, welke diens broeder, Geerit, leekbroeder te Korsendonk, daarop geset had, mag afleggen.

7 Meert 1463.

Wy, brueder *Jacob Raymakers*, prior ende tghemeyn convent des godshuys van *Korssendonck*, regulieren der ordenne synte Augustyns, gheleghen bi *Turnout*, in den bysdom van Cameryck, doen cond — — dat wy, aenghesien dat brueder *Gheridt Lemmens*, onse medeleekbroeder, in overghevingen van sinen goede begheerde dat *Gielis Lemmens*, syn brueder, soude hebben ende houden alle die goede den voirgh. Gheridt verstorven van vader ende moeder, ende daer voir onse godshuys gheven twee viertelen rogx erfelyck, welke hi af soude moghen legghen tot twee malen oft terminen, gevende ende betalende voir elc viertel thien ponden Peters, soo eest dat wy kennen dat die voors. Gielis af sal moghen legghen en de quiten die twee viertelen rogx erfelyck, welke hi onsen godshuyse bewesen heeft inden jare van tweentsesteghen op eenen driesch gheleghen op die *Darsdonck*..... int jaer ons Heren duysent vierhondert tsestich ende twee, seven daghe in Meerte na costumen van scriven des hoefs van Camerick.

Oorspronk. hand. groot 14 op 26 cm.
met een deel des zegels.

Jan van Burgondie, bisschop van Kamerijk, gelast den prior van O. L. V. Troon te Grobbendonk, Roelant van den Steen, onderdeken van Antwerpen, en Gregorius Meys, pastoor te Herenthals, met de herstelling van een aantal grove misbruiken in 't gasthuis te Herenthals en de tuchtiging dergenen welke zich aan dezelfde hadden plichtig gemaakt.

30 Mei 1468.

Johannes de Burgondia, Dei et apostolice sedis gratia episcopus Cameracensis, religioso venerabilibusque viris nobis in Christo dilectis, dominis priori monasterii nostri de *Throno* juxta opidum de *Herentals*, ordinis canonicorum regularium sancti Augustini,

Rolando de Lapide, vicedecano nostro christianitatis *Antwerpiensis*, sub districtu ipsius opidi, ac *Gregorio Meys*, presbytero curato ecclesie parochialis de Herentals, nostre diocesis, salutem in domino sempiternam ac in commissis exactam diligentiam adhibere. Pastoralis cura officii, qua nos super commissum gregem vigilantanter insudare convenit, nos admonet et impellit, ut inter ceteras sollicitudinis nostre curas super locis, Deo dicatis et illorum personis, que in omni honestate, religione ac regulari observantia subiaceant et si forsan, humani generis hoste instigante, contrarium pullulaverit, omni extirpetur diligentia nostre sollicitudinis oculum diligentissime dirigamus. Sane velut nuper pro parte illustrissimi principis, domini nostri ducis et concilii ducatus sui *Brabantie*, clamerosa insinuatione, quod dolenter referimus, nobis innotuit quatenus nonnullae religiose hospitalis dicti opidi de Herentals, nobis immediate subjecte, votorum essentialium, in earum professione solemniter emissorum, atque animarum suarum salutis immemores, contra rectricem eiusdem hospitalis, earum dominam et superiorem immediatam, cui ex voto et alias parere debent atque intendere, cornua extollentes exhortationesque illius et eius salubria monita penitentiasque, correctiones et diciplinas salutare, quas ipsa domina eisdem religiosis, casu exigente, juxta continentiam regule professionis earum ac earumdem excessuum exigentiam et qualitatem, rite et debite injungere consuevit, parvipendentes et deridentes illas et illa nedum reverenter, ut debent, suscipere et suscepta cum effectu adimplere student, quinymo illas et illa penitus obaudentes deridere, respuunt, contempnunt et derident, rixas et contentiones, tam inter se quam alios extraneos, foveant et nutriunt, et cepta religionis sue sepius preter scitum predictae domine sue, immediate superioris, exeuntes spectacula publica et seculares pompas, loca inhonos..... nedum contra monasticam sed contra omnem muliebrem decentiam et honestatem frequentant et quod cum cordis referimus amaritudine ex cujuscumque generis nephando concubitu proles concipiunt et pariunt ut, quod amplius est, nedum exhortationes et diciplinas prefate earum domine contempnunt sed et earumdem curatum qui pro earumdem excessibus ex debito sui officii interdum corripere consuevit, eundem deridentes obaudiunt, ita quod eas indisciplinatas et incorrectas relinquere habet, unde in populo scandala plurima exorta sint

et continuo oriantur. Cum autem ipsum hospitale circa fines nostre diocesis prefate sit constitutum, ita quod ad illud non ipsi aut dilectissimi vicarii nostri propter plurima alia ardua negotia, nobis et illis in dies incumbentia, quotiens opus fuerit et casus qualitas exposcerit, accedere nequeamus, ne igitur religio et observantia regularis amplius quam incepit periculetur seu corruat, quinymo collapsa oportune restauretur, vobis tribus supradictis, de quorum fidelitate, legalitate, discretionem, probitate et industria ad plenum in Domino confidimus, coniunctim aut in necessitatis casu dum tercius ex vobis ad hoc vacare non posset, duobus ex vobis, committimus et mandamus quatenus dum, quando et quociens opus fuerit, prefatum hospitale accedentes, illud auctoritate nostra ordinaria et pontificali, viceque et nomine nostris in capite et membris illius diligentissime visitetis, illius religiosarum et cuiuslibet earum vitam et mores etiam informatione preparatoria precedenti et per testes, quatenus opus fuerit, examinetis eas et quamlibet earum juxta regulam ipsius hospitalis et alias, prout iuris fuit et ordo dictaverit rationis in parte aut in toto referetis ac iuxta ipsarum ac cuiuslibet earum excessuum exigentiam corripatis et puniatis etiam si excessus qualitate earumque rebellio, pertinacitas aut inobedientia exposcent, carceribus ipsius hospitalis mancipetis et mancipatas post rite peractam penam relaxetis, invocato etiam ad premissa omnia et singula, quatenus opus fuerit et vobis expedire videbitur auxilio brachii secularis. Visitationem, informationem et excessuum punitionem et quicquid in premissis feceritis nobis et vicariis nostris, Bruxellis residentibus, lucide rescribatis et fideliter remittatis, presentibusque litteris nostris hinc ad duos annos continuos synodalibus revocationibus interim faciendis non obstantibus, duntaxat in suo robore permansuris. Datum et actum Bruxellis dicte nostre diocesis sub sigillo nostro anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo, die penultima mensis Maii.

Per dominum episcopum.

Pr. de Spira.

Oorspronk. handv., groot 13 1/3 op 31 cm.

Karel de Stoute draagt aan den schout van Herenthals de

zending op het gasthuis aldaar te behouden in het bezit van het recht, dat al de personen die zonder testament in hetzelfde overlijden hunne goederen achterlaten ten gunste van 't gasthuis.

29 Augusti 1472.

Kaerle, bij der gracen Goids hertoge van Bourgoingnen, van Lotryck, van Brabant, van Lymborch ende van Luccembourg, greve van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoingnen, paletyn van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant ende van Namen, mercgreve des heylichs Rycs, heere van Vrieslant, van Salins ende van Mechelen, onsen scouthet van *Herentals* oft zynen stedehouder, saluyt. Ter ootmoediger beden van onser geminder in Gode der meesterssen ende zusteren van den Ouden Gasthuyse in onser stad van *Herentals*, die ons clagelic gethuent hebben, hoe, niettegenstaende dat hen, by privelegien van onsen oudvordeen saliger gedachten, toebehoert hebben van allen ouden tyden ende noch syn schuldich toe te behoeren alle die goede gebleven achter die ghene die in den voirs. gasthuyse comen ende aldaer gesustenteert werden van haeren nootdorsen ende aflivich worden zonder dat zyndert de verleeninge des voirs. privilegien, nye die contrarie is gesien geweest, nochtans die erfgenaemen wijlen *Jans van den Watere*, die inden voirs. gasthuyse comen ende gesustenteert is geweest ende aldaer aflyvich geworden is, geweygert hebben ende noch weygeren der voirs. meesterssen ende zusters des voirs. *Jans* goede te laten volghen ende besunder hen te deylen die goede, ende welcke die voirs. wylen *Jan* gedeylt soude hebben naer onser stadrecht van *Herentals*, op dat hy geleefd hadde tot huerer grooten schaden ende achterdeelen ende vermindertheyt van de voirs. privilegien ende gecostumeerde rechten, ootmoedelyc biddende om onse behoorlike provisie hierop, ontbieden wy u ende bevelen dat by alsoe u blyct van den voirs. privilegien, rechten ende possessien van de voirs. meesterssen ende zusteren dair hier voer gewach af is gemaect, ghy den voirs. erfgenamen des voirs. wylen *Jans* van den Wateren van onsen wegen beveelt dat sy terstont den voirs. meesterssen ende susteren doen ende laten peyselick volghen des voirs. wijlen *Jans* goede, hen die deylen ende latende deylen na den voirs. onser stadt recht in der maten die voirs. wylen

Jans die gedeylt soude hebben, zoo die voors. meestersen ende zusteren dat meynen behoerende. Ende in gevalle van hueren weygeringen, oppositie oft vertrecke, soe bescheydt aen partijen enen gelegenen dach dat enen zy te wesen in onse van *Bruessle* des avonts om des anderen daeghs den oorsv. erfgenamen te seggenen ende te verclarenen voir onsen voors. president ende raedsluden die redenen van huerder weygeringen oppositie oft vertrecke ende, daerenteynden partijen gehoort, in der saken te worden gedaen des behoeven sal, overscrivende ghy ten voors. dage onsen voors. president ende raedsluden met uwen openen brieven aen dese gehecht des ghy hieraf gedaen sult hebben. Gegeven XXIX dagen van oighst in tjaer onses Heren dusent vier hondert twee ende seventich.

Bij mijnen heere den hertoge in
sijnen raede.

J. Stoep.

Oorspronk. handv. groot 25 1/2 op 34 cm.
met het klein zegel des hertogen in rood
was, goed bewaard.

82

Hertog Karel de Stoute vernieuwt voorgaand diploma.

12 Juli 1474.

Gegeven XII dagen in Julio int jaer ons Heren duysent vier hondert vier ende seventich.

Oorspr. handv. groot 30 1/2 op 48 cm.
met nog een stuk zegel in rood was.

83

Margareta van Wechelle verkoopt aan Peeter Bertels een huis in de Molenstraat te Herenthals.

20 September 1474.

Wy, *Gheert Vermeere* ende *Heinric Haveloes*, scepenen in *Herenthals*, doen condit dat — — *Magriete van Wechelle* — — kende ende lyde, dat tsegen huer.... *Peter Bertels* wettelyc gecocht heeft ende gecregen een huys metten hove, gronde ende toebehoirten, gestaen ende gelegen int eynde van der *Moelenstraten*, tusschen sgoedhuys van der *Observanten*, ter eenre zyde, ende *Jan Portens*

huys ende hof, ter andere zyde. Welken huys, hove ende toebehoorten voors. *Margriete van Wechelle* — — geloefde te waerene ende te claerene op thien schellingen loevens den ouden gasthuys van *Herenthals*, item op vyf cappuyne heren *Wauteren Bau*, ende op eenen rijnschen guldenen *Katlinen van Bruystele*, daer jaerlycx ende erfelic te commeren uytgaende — — bij manissen *Henricx Scotelmans*, in des rentmeesters stede ons geneden heren s' hertogen van Brabant in *Herenthals*, ende onsen wysene — — inden jaere ons Heren duysent vierhondert ende vier en seventich, twyntich dage in september.

H. de Ponte.

Oorspronk. handv. groot 14 1/2 op 27 1/2
cm. met nog een zegel.

84

Het klooster van Korsendonk nabij Turnhout en 't Begijnhof van Herenthals verwisselen een aantal goederen.

6 Augusti 1476.

Wy, brueder *Willem van Veerle*, prior, ende tghemeyn convent des goodshuys van *Korssendonck*, regulieren der ordene sinte Augustyns, ghelegghen by *Turnhout*, inden bisdom van Cameryck, maken condit ende kenlyk allen lieden die dese letteren sellen sien oft hoeren leesen dat wy aen geghaen syn een wisselenghe metten prochiaen, die meesterssen ende regeerders des begijnhoefs van *Herenthals*, van sekeren erfgoeden, hier nae bescreven, te weeten dat die vors. prochiaen ende begynnen hebben ende besitten sullen tot ewige daghen een mudde rogge erfpachts ende eene eenen hollans gulden erfliker rente welke wy heffende waeren op seker pande, ghelegen by *Herenthals* tot *Velthoven*, ghelyc als dat de scepenbrieven van *Herenthals* uutwysen, voer welke mudde rogge ende hollans gulden erfliker renten wy ende ons Goodshuys hebben ende besitten sal ewelike ende erfelike een mudde rogge erfpachts welke *Joffrou Lisbet Lippen*, soliger ghedachte, beghine voermaels des selfs begynnhofs, ghelaten hadde in hueren testamente der tafelen des heilichs gheests des selfs begijnhoefs, op een hoeve ghelegen tot *Knethsel*, ons ende ons goodshuys voorgh. ghelaten van der selver *Joff. Lysbet*; item noch sellen wy hebben twee mottoen, welke die

selve Joffr. Lysbet ghelaten heeft in haer testamente op die selve hoeve voer haer jaerghetyde te doene inder kerken desselfs begynhoefs; item noch sellen de prochiaen meesterssen ende regeerders des hoefs voors. ons... (1) van vier ouder groten, welke *Dygne Struyts* ghelaten hadde in haeren testamende den scolieren beghyne tot Herenthals op eenen bempt ghelegen tot *Lichtart* onsen goodshuysse toehoerende. Welke wisselinghe wy, prior ende convent voorghehen., gheloven voer ons ende onse nacomelinghen altyt, tot ewigen daghe, vast ende ghestentich te houden, alsoe verré als die parochiaen, meesterssen ende regeerders des begynhoefs voors. nu synde ende namaels wesende, sullen des wisselinghe vaste ende ghestentich houden ende ons ende onsen nacomelinghen deser wisselinghe vredelic laten ghebruken, alle argelist ende pande uut ghesloten. In kennisse der waerheit van des vors. is hebben wy prior ende thhemeyn couvent onsen godshuys vors. onsen ghemeynen zegel hier aen ghehanghen in t jaer ons Heren dusent vierhondert tseventich ende sesse, sesse daghe in Augusto.

Oorspr. handv. op perkament hoog 18 cm.
breed 23 cm. met nog een stuk zegel.

85

Maximiliaan, aartshertog van Oostenrijk, en zijne gade, Maria van Burgondie, vernieuwen het diploma van Karel den Stoute, vermeld onder n^o 81.

6 Juni 1481.

Gegeven opten sesten dagh van Junio int jair ons Heeren duysent vierhondert tachentich ende een.

Oorspronk. handv. groot 47 op 48 cm. met
een groot deslic des zegels in rood was.

86

Jan Heppens verkoopt aan Arnold van Leenhoven een gouden andriesgulden op een huis in de Kloosterstraat te Herenthals.

4 Januari 1482.

Wy, *Florys Colibrants* ende *Heinrick Haveloes*, scepenen in

(1) Het handschrift is alhier volledig uitgesleten,

Herenthals, doen condit — — dat — — *Jan Heppens* kende ende lyde dat tsegen hem... *Aert van Leenhoven* wettelyc gecocht heeft ende gecregen elcx jaers enen gouden Andriesgulderen — — jaerlycx ende erfelycx chyns tallen kersmisse — — op een huys met den hove, gronde ende met allen sinen anderen toebehoirten, gestaen ende gelegen inde *Cloosterstrate*, tusschen huysinge ende erfelicheit *Jan Hagens* westwaert, ter eender zyden, ende *Michiel Gielys* oestwaerts, ter andere zyden — — by manissen *Aerts van Leenhoven*, in des rentmeesters stede shertogen ende der hertoginnen van Brabant in Herenthals, ende onsen wisen — — in den jaere ons Heren duysent vierhondert een ende tachentich opten vierden dagh van Januario.

Oorspronk. handv. groot 15 op 27 1/2 cm.
met volmaakte zegels.

87

Margereta Vekemans geeft twee renten aan 't gasthuis te Herenthals.

4 Mei 1482.

Universis — — sit notum quod anno a nativitate eiusdem Domini millesimo quadringentesimo octogesimo secundo, die quarta mensis Maii, hora octava vel circiter ante meridiem, in mei *Henrici Wechelle*, presbyteri hospitalis beate Elisabeth infirmorum opidi *Herentalensis*, Cameracensis dyocesis, officiantis et in artibus magistri necnon testium — — *Margareta Vekemans*, incola iamdicti opidi ac famula eiusdem prefati hospitalis, aliquali infirmitate detenta — — pro salute anime sue dedit contulit et donavit donatione elemosinaria pure et simpliciter propter Deum — — *Johanne de Mera*, domine et rectrici dicti hospitalis pauperum opidi prefati — — dimidium modium siliginis hereditarii pactus — — super bonis et hereditatibus *Henrici dicti Bruischaert* — — Item eadem *Margareta* contulit dedit et resignavit eidem *Johanne*, dicti hospitalis domine et rectrici, — — sex modiculos siliginis — — super terris, bonis et juribus *Gerardi Mertens* in villadio de *Vorsselaer* — — Acta fuerunt hec in domo infirmorum eiusdicti hospitalis sub anno — — presentibus ibidem discretis et honestis viris *Judoco*

Wechelmans et Johanne Van den Bossche, incolis dicti opidi Herentallensis — —

Oorspronk. handv. groot 13 op 29 cm.
zonder zegel.

88

Inwoners van Werchter bekennen dat zij aan Gillis van den Passe en Geertrui Shouts, zijne huisvrouw, een gouden kroon schuldig zijn.

22 Meert 1484.

Notum sit universis quod *Johannes Vissenaecx*, filius quondam *Johannis, Laurentius van den Ynde*, dictus *Robb*, filius quondam *Johannis*, et *Johannes de Haeltert*, dictus *Sluysvelt*, filius quondam *Johannis*, omnes commorantes apud *Werchtere*, recognoverunt se debere indivisim *Egidio van den Passe* et *Gertrudi Shouts*, eius uxori, unum aureum dictum croone bonum et legalem videlicet viginti quatuor argenteis denariis dictis stuvers monete domini ducis Burgundie et Brabantie bonis et legatibus pro eodem aureo denario dicto croone computatis tres placcas communis pagamenti solvendis et in cambio opidi Lovaniensis deliberandis, deliberandum dictis conjugibus et eorum successoribus hereditarie in futurum — —. Testes *Christianus Hansnijdere* et *Albertus Tauts*, scabini *Lovanienses*. Datum anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo tercio, mensis Martii die duodecima.

Vermeld in uwe oorkonde van 9 April
1499. Zie verder onder no 93.

89

Arnout Massijs verkoopt aan Joanna Vander Meere, moeder van 't gasthuis te Herenthals, twee derde deelen van eenen beemd in de Raybroeckstraat.

25 Meert 1486.

Wy, *Ghysbrecht de Maerscalc* ende *Willem Moens*, scepenen in *Herentals*, doen condit — — dat — — *Arnout Massys*, die men heet *Nout Thys*, kende ende lyde dat tsegen hem — — *Johanna van der Meere* tot behoef des oude gasthuys van Herentals wettelic gecocht heeft ende gecregen de twee derde deelen van

enen beemde metter gronde ende toebehoorten, gelegen in de *Raybroeckstrate*, tusschen wilen *Heinric Haveloes* erve, ter eender zyden, ende *Jans van Geelen* erve, ter andere zyde — — by manissen *Aerts van Leenhoven*, in des rentmeesters stede tshertogen van Brabant in Herentals ende onsen wysenen — — inden jaere ons Heren duysent vierhondert ende vijventachtentich, vijventwyntich dage in meerte voer paesschen.

Oorspr. handv. op perkament hoog 13 1/2
cm. breed 28 cm., met de zegels goed
bewaard.

90

Peeter Bertels verkoopt aan Joanna van der Meeren, moeder van 't Gasthuis te Herenthals, drij peters op de stad aldaar.

10 September 1488.

Wy, *Jan van Pere* ende *Heinric Zeelems*, scepenen in *Herentals*, doen condit — — dat — — *Peter Bertels* kende ende lyde dat hy overgegeven heeft ende gaf over *Johannen vander Meere*, vrouwe van den ouden gasthuys van Herentals, tottes selfs gasthuys behoef, alsulkene drie peters erfeliker renten als hy jaerlicx hadde ende heffende was opte voirs. stat van Herentals tallen yersten dage van Augusto verschinende, nae vuytwysen van eenen openen brieve besegelt metter selver stat uuthangenden zegele, gegheven in den jaere ons Heren duysent vierhondert ende sevenentachtentich opten yersten dach van Augusto, den welken de vors. Peter Bertels der voirs. vrouwe van den ouden gasthuys totter selfs gasthuys behoeff terstont mede overgaff — — Ende hier voer heeft de voors. Johanna Vermeere vrouwe met *Jannen van Bokete* momboir van der voirs. ouden gasthuys, bij wille, weten ende consente van scepenen ende geswoeren raede der stat voors., overgegeven ende gaf over terstont den voors. Petere Bertels alsulcken dertich schellinge loevens erfeliker rente, alst voors. gasthuys jaerlicx hadde ende heffende was op zeker huys met hueren toebehoorten, gestaen ende gelegen int cleyn Moelenstraetken, die wilen *Jans Vervoort* ende *Peters van Wechelle* pleegen te syne ende die tertyt van nu den *Minderbroeders* toebehoorende syn — — in den jaere ons Heren

duysent vierhondert ende achtentachtentich opten thiensten dach van Septembri.

H. de Ponte.

Oorspronk. handv., groot 18 op 19 cm.
met de twee zegels goed bewaard.

91

Het gasthuis van Herenthals verhuurt aan Goessem Woerans de hoeve van Wolfstee.

22 April 1490.

Wij, *Ghysbrecht de Maerscalc* ende *Heinric Puts*, scepenen in *Herentals*, doen condt allen lieden met desen letteren, dat, voer ons comende in propren personen, *Johanna Vander Meere*, vrouwe, met *Reyneeren van Mokenborch* ende *Heinri Zelems*, momboeren van den ouden gasthuyse van Herentals, ter eender zijden, ende *Goessem Woerans*, ter andere, kenden ende lijde deselve partijen in beyden zijden dat de voers. vrouwe ende momboers voers. aengenomen ende verpacht heeft te winnenen des voers. gasthuys hoeve, gelegen te *Wolfstee*, die *Michiel Emmens* beseten heeft metten huysen, schueren, stallen, bueren, metten hove, lande, beemden, eusselen, heyden, weyden ende toebehoirten inder manieren ende alsoe de voirs. Michiel die gewonnen ende beseten heeft, te weten eenen termijn van twelff jaren lanck duerende, daer af de hueringe in ghinck ende begonste te half Merte lestleden, ende daerna XII jaer lanck teynden een vervolgende ende geduerende, behoudelic dat elc van de voirs. partijen met sesse jaeren sal moegen verlyen ende afstaan. Mer dat sullen sij dan malcanderen een half jaer te voeren moeten condegen ende doen te wetene, elcx jaers omme ende voere dertich peters, te wetene voor elken Peter alsulken achthien stuyvers als opten dach van heden, datum deser letteren, gemuynt ende geslagen wordenen, daeraff deen helft tallén sijnte Jansmisse, ende dander helft tallen Kersmisse; ende oic alsdan twelf mudden goets custbaren rogs, binnen den voirs. gasthuysen te leveren, ende alsoe lange als de voirs. jaren dueren sullen ten voirs. daghe wel ende wettelic te betalene. Oic sal hij elcx jaers, omtrent den Mey ofte omtrent bamisse, XXV pont boter moeten geven ende betalen met voerwerden hierinne besproken,

dat de voers. Goessem elcx jaers acht dagen langhe den voirs. gasthuyse sal moeten dienen metten wagene ende metten peerden alst den selven gasthuyse best gelieven sal. Ende oft hierinne ennich gebreck viele, soe sal dan tvoers. gasthuys moegen hueren enen anderen wagen ende de huere van dien wagene sal de voers. Goessem moeten uutreycken ende betalen. Item de voers. Goessem sal elcx jaers opten voers. hoeve moeten setten twelff heesteren ende daer aff sal hij de sesse moeten houden wassende; deze voers. heesteren sal hij moegen nemen van des voers. gasthuys goeden indien dat men se aldaer vuegelijc vijnden mach. Ende oft se daer niet en waeren soe sal hij se dan elwaerts moeten halen ende krijghen. Oic sal de voers. Goessem opte huijse van de voers. hoeve elcx jaers met sijns selfs stroo moeten doen decken vier dage nuuts daecks ende douwe afworpen ende twee dage stoppen. Ende waert soe dat die deckere den gasthuyse niet en genoechde, soe sal men dan daer enen anderen moegen seynden ten coste des voers. Goessesms. Oic sal die voers. Goessem de voers. huysse wel ende loffelic moeten houden van wanden ende van vorsten. Item waert sake datmen opte voers. hoeve moeste timmeren, daer toe salt voers. gasthuys moeten leveren thout ende dijser ende de voers. Goessem sal den werkliden geven den cost ende betaelen de dachueren. Item optes voers. Goessesms leste jaer eer sal hij egheen landt moegen ontlagen ende sal braken altijd wel ende loffelic moeten messen. Item totter voers. hoeven lande sal de voers. Goessem moegen winnen drie vierendeel landts, behoudelic dat hij daeraff tstroo altijt op de voers. hoeve sal moeten brengen ende daer vervoederen. Item opt leste jaer ende in afscheyden sal de voers. Goessem opte voers. hoeve moegen doen mayen heyde alst hem best dienen sal thien dage lanck duerende. Item de voers. Goessem en sal van den voers. hoeven egheen torve, heyde noch leem moegen vercopen, leenen noch ewech geven, mer sal dies selvere gebruyken, soe hij des aldaer behoeven sal. Oic eest voerwerde dat de voers. Goessem egheen hagen en sal moegen houden dan in gelegenen tijde ende als die houtbaer sijn ende dan sal hij daer ende elswaer de grechten loffelic ende wel moeten graven ende repareren. Item waert soe dat men daer nuwe grechten dede graven, daer af soude dan tvoers. gasthuys deen

helft moeten uutreycken ende betalen. Item de voers. Goessem sal des voers. gasthuyse busschelken moeten heymen ende bevreden sonder daerinne ennich hout te mogen houdene. Item geliefdet den voers. Goessem bieden te houdene opte voers. hoeve, die sal tvoirs. gasthuys moegen wedersetten, op dat hem gelieft. Item de voers. Goessem sal den voers. gasthuys elcx jaers moeten houden ende vueden acht capuyne, die tgasthuys daer seynden sal van hoeymaent tot alderheylegen misse. Item in sijn afscheyden dan en sal hij egheen gaers, hoy, stroo noch vuesteringe moegen vercopen oft laten vercopen in gheenre manieren. Welke voers. dinghen, poenten ende conditien de voers. Goessem geloeft heeft ende geloefde wel ende getruwelijck tonderhoudene ende te voldoene sonder arge-list. Des torconden ende in kennissen der waerheit, soe hebben wij, scepenen voerseyd, ter beeden van beyden partijen voers. onse proprie segele aen dese letteren doen hangen inden jaere ons Heeren duysent vierhondert ende tnegentich opten XXII dach van Aprill.

Oorspronkelijke handvest, groot 24 op 33 cm. met de zegels nog aan.



Legende der Klok van Oud-Turnhout.

De legende der klok van Oud-Turnhout zal ik u verhalen zooals ik ze vernam uit den mond mijner 95-jarige grootmoeder, wier voorouders sinds onheuglijke tijden dit dorp bewoonden.

In den tijd dat de bewoners aldaar nog maar pas uit het heidendom waren opgestaan, dan had de aldaar gevestigde priester nog groote moeite om zijne halfbeschaafde kudde tot de kerkelijke diensten te doen komen. In hutten wonende op de hooge zandheuvelen, rondom den Lirreman en de Laax, sletten zij hunnen tijd met jagen en visschen, en hunne bijlen te scherpen. En dan zuchtte de priester als hij in zijn halfledig kappelleken stond te mijmeren : «Had ik maar een kloksken om mijne lieden tot den kerkdienst te kleppen !... Had ik maar een kloksken !»

Het gebeurde alsdan dat de heilige bisschop Bavo, van Gent, zijne in de naakte Kempen verspreide parochiën bezoeken kwam.

Met open hart bekende de priester van Oud-Turnhout aan zijnen bisschop Bavo, wiens bijzondere vriend hij was, dat

zijne lieden niet al te zeer door hunnen iever uitschenen en dat hij vreesde dat zij zouden eindigen met opnieuw wilde heidebewoners te worden. En dan voegde hij er bij : «Had ik maar een schelleken ! Had ik maar een schelleken !»

De bisschop Bavo gaf dan aan zijnen priester den raad al de lieden zijner parochie te bezoeken en hen te verzoeken hem het een of ander voorwerp in metaal af te staan om er een kloksken van te laten gieten.

Dit gebeurde, en allen gaven, alhoewel de voorwerpen in metaal toen nog uiterst zeldzaam waren. Een nochtans wilde niets afstaan. Dwars was hij en bleef hij.

Aan eenen hoek der hut van dezen wederspannige lag een groote vuursteen welke diende om tegen de deur gerold te worden.

De heilige Bavo, na dezen vuursteen aandachtig te hebben beschouwd, fluisterde eenige woorden tot zijnen vriend. Deze alsdan wendde zich tot zijnen gierigen parochiaan en sprak : «Welaan, als gij dan toch van u niet kunt bekomen ons een stukje metaal af te staan voor ons kloksken, geef ons dan den vuursteen welke aan uwe staldeur ligt».

Tevreden met een waardelooze kei zijnen herder te kunnen doorzenden, zoo werd de vuursteen door den heidebewoner in de smeltende spijs geworpen waarmede het eerste kloksken van Oud-Turnhout werd gegoten.

Waardelooze kei ! Binnen in den vuursteen stak een klomp louter goud, eieren groot !

En sinds klingelingde het kloksken zoo helder over de moerassige vlakte van den Lirreman, zooals nu de groote klok van Oud-Turnhout nog zoo machtig bimbambomt over die schoone gemeente ; want steeds werd de spijs van het eerste klokje gemengd en gesmolten in de spijs van latere grootere klokken.

En het is van den tijd dier merkwaardige gebeurtenis dat de H. Bavo als beschermheilige werd genomen der kerk van Oud-Turnhout.

Ch. V.



Bibliographie Campinoise

(Suite)

Canton de Turnhout

Beersse.

- Dépendait de l'abbaye de S. Michel à Anvers. Voir op. cit. no 958.
1197. DE RAM. *Sinopsis*, p. 284.
1198. GOETSCHALCKX P. J. *Beersse* ;
ds : *Bijdragen*, 1909, p. 28-56.
1199. LE ROY. *Notitia*, p. 419.
1200. VAN DEN EYNDE H. *Historische aantekeningen rakende de heerlijkheid Beersse, de kerk en de kapel van den H. Cornelius* ;
ds : *Kempisch Museum*, 1892, p. 126, 133.

Corsendonck.

- Hameau de Vieux-Turnhout. Voir cette commune.
Prieuré des Chanoines réguliers de S. Augustin fondé en 1393.
1201. ACQUOY J. G. R. Dr. *Het klooster te Windesheim en zijn invloed*.
Utrecht, 1876-1880 ; 3 vol. in-8.
1202. ACTA SS. V MAII, p. 259 ; 1 sept. p. 460.
1203. *Brief over de herstelling van Corsendonck, klooster der kanoniken regulieren bij Turnhout*.
Pamphlet, fin du XVIII^e siècle.
1204. BUTKENS. *Trophées de Brabant*, t. I, p. 447.
1205. BUSCH JOHANNES. *Chronicon Windeshemense und Liber de reformatione monasteriorum* ; ed. K. Grube. Halle, 1887 ; in-8.
1206. COPPENS. *Nieuwe beschrijving*, op. cit. no 393, t. IV, p. 162-167.
1207. *Catalogue des livres de Corsendonck*, op. cit. no 41.

1208. *Description historique*, op. cit. n° 399, p. 449.
 1209. *Epitaphes* ;
 ds : *Annales Anvers*, 1843, p. 325.
 1210. FOPPENS. *Historia Episc. Sylvæduc.*, op. cit. n° 87.
 1211. GIELEMANS. *Anecdota ex codicibus hagiographicis Johannis Gielemans canonici regularis in Rubea Valle prope Bruxellas*. Ediderunt Hagiographi Bollandiani. Bruxelles, 1895 ; in-8.
 1212. GRAMAYE. *Antiquitates*. Antverpia. C. XII, p. 41.
 1213. HEYLEN A. *Voornameste religieusen van Corsendonck* ; ds : *Historische verh. over de Kempen*, op. cit. n° 94, p. 212.
 1214. HOYBERGIUS. *Corsendonca sive cœnobii canonicorum regularium ordinis S. Augustini de Corsendoncq origo et progressus* : auctore Joanne Latomo Throni Mariani juxta Herentaliam Cœnobiarcha. Joannes Hoybergius S. T. B. F. prior Corsendoncanus nunc primum edidit, continuavit et notationibus illustravit.
 Antverpiæ, H. Verdussen, M. DC. XLIV ; in-12.
 1215. JANSEN J. E. J. *Turnhout in het verleden en het heden*, op. cit. n° 9, passim. Corsendonck dépendait de Turnhout avant la séparation de Vieux-Turnhout.
 1216. MIRÆUS A. *Canonicorum regularium Ordinis S. Augustini origines ac progressus* per Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam, Belgium. Coloniae Agrippinæ, B. Gualtheri, 1614 ; in-8.
 1217. LE ROY. *Notitia*, p. 406 ; ill.
 1218. ID. *Le grand théâtre sacré du duché de Brab.* t. II, 2^e part. p. 110-112 ; ill.
 1219. MIRÆI. *Opera dipl.* Supplém. part. I, C. 115, p. 893.
 1220. *Origine du monastère* ;
 ds : *Annales Anvers*, 1896, p. 436.
 1221. *Privilège van hertogh Jan, 17 Dec. 1421* ;
 ds : *Placcaeten*, op. cit. n° 612, t. III, p. 164.
 1222. *Refuge à Diest* ;
 ds : RAYMAEKERS F. J. E. *Het kerkelijk en liefdadig Diest*.
 Leuven, Ch. Peeters, 1870 ; in-8 ; p. 515.
 1223. SCHUTJES. *Kerkelijke geschiedenis*, op. cit. n° 87, t. III, p. 390-395.
 1224. SANDERUS A. *Chorographia sacra Brabantiae*, op. cit. n° 438, t. II, p. 101-118.
 1225. SCRIVERIUS P. *Hollandsche, Zeelandsche en Vriesche Chronyck*. (Bataille, p. 701). 's Gravenhage, 1677.
 1226. VAN DEN GHEYN J. *L'Obituaire du Prieuré de Corsendonck* ;
 ds : *Annales Anvers*, t. LIII, 1900, p. 295-342.
 1227. ID. *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque royale de Belgique*. Bruxelles, 1901. t. I.
 Cette bibliothèque conserve plusieurs manuscrits qui proviennent de Corsendonck.
 1228. ID. *La Bibliothèque du prieuré de Corsendonck* ; dans : *Taxandria*, 1909, p. 201-213.
 1229. VAN GORKOM L. *Beschrijving der stad en vrijheid van Turnhout*. Mechelen, F. J. Van der Elst, 1790 ; in-8, passim.
 1230. VAN HEUSSEN H. F. *Historia Episcopatum Fœderati Belgii*.

- Antverpiæ, 1755 ; 2 vol. in-fol. ; t. II, pp. 128, 130, 137, 140.
 1231. WELVAARTS TH. I. *Geschiedenis van Corsendonck*. Turnhout, Glénisson en Zonen, 1881 ; 2 vol. in-8 ; ill.
 1232. WICHMANS A. *Brabantia Mariana*, op. cit. n° 456, p. 811-819.
 1233. ZUUGGO. *Historiæ de ordine can. reg. S. Aug. prodromus*. (1749).

Gierle.

1234. *Emeldonck, dépendance de Gierle* ;
 ds : *Annales Anvers*, 1896, p. 441.
 1235. KIECKENS. *Recherches sur maître Pierre Van der Heyden, dit Pierre de Thimo* ;
 ds : *Annales Anvers*, 1896-1897, t. XLIX.
 L'auteur y donne quelques détails sur Gierle.
 1236. LE ROY. *Notitia*, p. 420.
 1237. VAN ROOY K. *Gierle tijdens de Fransche Omwenteling* ;
 ds : *Bijdragen*, 1904, p. 330-341.
 1238. VISSCHERS P. *Notices sur J. Smolderen, De Nef, Van Hoogten* ;
 ds : *Ann. Anvers*, t. XII, p. 236-244.

Oosthoven.

- Hameau de Vieux-Turnhout. Voir cette commune.
 1239. JANSEN J. E. J. *Turnhout in het verleden en het heden*.
 1240. ID. *De kluis van Oosthoven* ;
 ds : *Taxandria*, 1906-1907.

Schoonbroeck.

- Hameau de Vieux-Turnhout. Voir cette commune.
 1241. DONNET F. *Inventaire Obj. d'art*, 2^e fasc. p. 10-13 ; ill.
 1242. JANSEN J. E. J. *Turnhout in het verleden en het heden*, op. cit. n° 9.
 1243. WELVAARTS TH. I. *Geschiedenis van Corsendonck*.
 1244. *Rétable de l'église* :
 Auteurs précités. — *Ann. Anvers*, 1870, p. 267. — *Onze Kunst*, 3^e année, p. 172-173.

Turnhout.

1245. *Antiquités*. Epoques ante-romaines, romaines, franques :
 P. GENARD. *Catalogue du Musée d'antiquités à Anvers*, op. cit. n° 253.
 — G. VAN DESSEL. *Topographie des voies romaines*, op. cit. n° 276. —
 A. HEYLEN. *Hist. verh. over de Kempen*, op. cit. n° 94. — SCHAEYS. *La Belgique avant et pendant la domination romaine*, Bruxelles, 1837. —
 J. E. JANSEN : *De oude Kempen* ; ds : *Taxandria*, 1903, p. 39-59. — *De inwoners der eerste Kempen* ; ds : *Hist. meng. over de Kempen*, op. cit. n° 345. —
 DE LAET. *Vrankerijk onder Turnhout*. Turnhout, Jacobs-Brosens, 1905 ; in-8 ; 76 pp. — J. M. PARDESSUS. *Loi salique*. Paris, 1843. — THONISSEN. *L'organisation judiciaire, le droit pénal et la procédure pénale de la loi salique*. Bruxelles et Paris, 1882. — *Leges salicæ illustratæ ; illarum natale solum demonstratum ; cum glossario salico vocum aduaticarum*. Auctore G.

WENDELINO. Antverpiæ, 1649; in-fol. — L. STROOBANT. *La nécropole par incinération du Looi à Turnhout*; ds: *Taxandria*, 1906, no 2, p. III-II9; ill.

1246. *Béguinage*:

Voir ouvrages généraux: Herenthals no 791, et les histoires générales de la ville. (Passim). — *Analectes*, t. IX, XV. —

Pièces de vers en l'honneur de la Demoiselle Anne Catherine de Nef, 16 Mai 1779. Impr. à Anvers chez Parys.

1247. *Biographies d'hommes célèbres*:

Voir Ch. IV. Biographie, Généalogie.

1248. *Chambre de rhétorique*: *Het Heibloemken*:

Spelen van Sinne, op. cit. no 314; ill. — E. T. *Het Turnhoutsch Heybloemken op het feest der Violieren*. 1562; ds: *Kempisch Museum*, 1890, p. 37-46. — E. VAN EVEN. *Het Landjuweel van Antwerpen in 1561*; op. cit. no 319; ill. — J. VAN GERHEZE. *Iets over de Rederijerskamers*, op. cit. no 320. — R. SNIEDERS. *De Hut van Wartje Nulph*, p. 16. — ID. *De Geuzen in de Kempen*, t. I, p. 120.

1249. *Chapitre de l'église St Pierre*:

DE RAM. *Sinopsis*, p. 170. — *Analectes*, t. XII, 1900.

Liste des Doyens; ds: De Ram. *Sinopsis*, p. 172. — *Wekelijks nieuws van Loven*.

1250. *Chasses*:

GALESLOOT L. *Recherches historiques sur la maison de chasse des ducs de Brabant*. Bruxelles, 1854; in-12. — MATHIEU A. *Le consistoire de la Trompe*; ds: *Ann. Anvers*, 1877, p. 461. — HEUVELMANS. *Lotgevallen van eenen Turnhoutschen Jager*, op. cit. no 299. — FAIDER. *Histoire du droit de la chasse*; ds: *Ann. Anvers*, t. III, 1876, p. 476. — *Ordonnantie ende plaacet van de ertzhertoghen onse souvereynen prinsen op het stuck van de jacht van den wolf in het quartier van Antwerpen*. Antwerpen, 1612.

1251. *Dimes et personnat d'Oyen et Teefelen*: SCHUTJES. *Kerkelijke geschiedenis*, t. V, p. 478, p. 700.

1252. *Château*:

L. STROOBANT. *Le château de Turnhout*. Malines, L. et A. Godenne, 1896; in-8, 48 pp. ill.; (Ann. Cercle Arch. Malines). Traduit en flamand ds: *Kempisch Museum*, 1892, p. 229-260; ill. — ID. *A propos de la restauration du château de Turnhout*; ds: *Taxandria*, 1907, p. 16-21. — J. E. JANSEN. *Het kasteel van Turnhout en zijne herstelling*; ds: *Taxandria*, 1904-1905, p. 135-145; ill. —

1253. *Commerce, agriculture*:

Voir Ch. X. Commerce-agriculture. — *Chambre de commerce de Turnhout*. Rapport général sur la situation du commerce, de l'industrie et de l'agriculture dans le ressort de la chambre de commerce de Turnhout pendant l'année 1871. Turnhout, A. Willems, 1871; in-8, 32 pp. — ID. 1872. Ibid. H. Van Bladel-Crols, 1873; in-8, 50 pp. — ID. 1873. Ibid. P. L. Nuyens, 1874; in-8, 56 pp. — N. BRIAVOINNE. *Sur l'état de la population des manufactures et du commerce*, op. cit. no 472. — L. BOONE. *Sauvegarde voor de bleekerij Vermanden te Turnhout en andere oorkonden*. 1752-1804; ds: *Taxandria*, 1904-1905, p. 57-64. — E. T. *Eene rekening van*

Turnhoutsche tijken, 1452; ds: *Kempisch Museum*, 1890, p. 22. — J. E. JANSEN. *Rechtsvraag aangaande het bemalen der Molens van den Heer van Turnhout*. 1770; ds: *Taxandria*, 1907, p. 33-39. — *Debit de viande* 1730; ds: *Ordonnances des Pays-Bas Autrichiens*, t. IV, p. 333. — J. E. JANSEN. *Bijdragen tot de economische geschiedenis van Turnhout*; ds: *Taxandria*, 1908, p. 216-231. — Van Heurck en Boekenooogen. *Histoire de l'imagerie populaire flamande et ses rapports avec les imageries étrangères*. Bruxelles, Van Oost et Cie, 1910; in-4, ill.

1254. *Confréries religieuses*:

Regulen van het devoot broederschap van de Geloovige zielen opgericht in de Collegiale Kercke van St Peeters te Turnhout. Turnhout, P. J. Brepols, 1802; in-180, 36 pp. — *Statuten*, regelen en aflaten van het godvruchtig broederschap der *Geloovige zielen* in de parochiale Kerk van den H. Petrus te Turnhout. Kerkelijk opgerecht, of bevestigd door zijne doorluchtigste Eminentie Engelbertus Cardinael-Aertsbisschop van Mechelen, den 8a Julius 1853; en met geestelijke gunsten verrijkt door onzen allerheyligsten Vader Pius IX op 27 Augustus 1853. Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, s. d. (1852); in-8, 8 pp. — *Broederschap van devotie tot het alderheylichste Sacrament des autuers*, van over honderde jaeren opgerecht in de parochiale kercke van S. Peeter binnen de stadt ende vrijheyt Turnhout. 't Antwerpen, bij de We van Jacobus Bernardus Jouret, 1745; in-18, 44 pp; ill. — *Statuten*, regelen, en aflaten van het godvruchtig Broederschap der *H. maagd en martelares Barbara*, kerkelijk opgerecht in de parochiale kerk van den H. Petrus te Turnhout. Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1858; in-18, 37 pp. — (VAN GENECHTEN W.). *Kort verhael van de instelling en den voortgang des Broederschs van den H. Rozenkrans*, opgericht in de parochiale kerk van den H. Petrus te Turnhout, vervattende tevens deszelfs reglementaire schikkingen en de voordeelen, gratien en aflaten, hieraen verbonden, alsmede wat er moet verricht worden om deze deelachtig te worden. Turnhout, Splichal-Roosen, s. d. (1860); in-12, 46 pp. — *Genootschap van den H. Vincentius*. Jaarlijksche verslagen. — Algemeen verslag der feestviering ter gelegenheid van het vijf- en twintig jarig bestaan der vereeniging van den H. Vincentius van Paulo te Turnhout. Turnhout, A. Van Genechten, 1878; in-8, 33 pp. — J. E. JANSEN. *Vereeniging van godgeleerden te Turnhout in de 18e eeuw*; ds: *Taxandria*, 1907, p. 22-32. —

1255. *Corporation - gildes - sociétés*:

J. F. WILLEMS. *Over de gilden en ambachten in de Brabandsche Kempen*. I. Charter voor het gilde van den voetboog te Turnhout a° 1386; ds: *Belgisch Museum*, t. IV, 1840, p. 64-69. — Bon DE FIERLANT. *L'ancien métier des coutils (Tycknatie) à Turnhout*; ds: *Ann. Anvers*, t. X, 1853, p. 244. — *Métiers des draps, coutils*; ds: *Verslag over het bestuur en den toestand der zaken van de stad Turnhout*, 1850, p. 39-44. — *Extrait uit het reglement ende ordonnantie voor de tijckenatie*; ds: *Verslag van Turnhout*, 1852, p. 63-68. — *Lijst der meesters van desen ambachte der tijckenatie*. 1768; ds: *Verslag van Turnhout*, 1869, p. 89-92. — V. v. d. A. *Het Sint Jorisgilde in 1365*. Verklaring der schepenen van Turnhout dat in 1595 de Gildebroeders van Sint Jorisgilde aldaar gewonnen hebben het landjuweel te Oosterhout; ds: *Kempisch Museum*, 1891, p. 109-111. — *Fabricants de coutils*. 1728; ds:

Ordonnances des Pays-Bas autrichiens, t. IV, p. 164. — **Gilde S. Nicolas**, 1728; ds: *Ibid.* t. IV, p. 168. — **Reglement der maatschappij « De vereenigde Eigenaars »** van Turnhout. Turnhout, Beersmans-Pleek, s. d. (1900); in-12, 7 pp. — **Turnhoutsche Werkmansgilde**. Standregelen der maatschappij van onderlingen bijstand. Turnhout, J. Splichal, s. d. (1897); in-18, 40 pp. — **Reglement der muziekmaatschappij « L'Echo de la Campine »** te Turnhout. Turnhout, E. Stroobant, 1904; in-8, 8 pp. — **Reglement van de maatschappij « Amicitia »** te Turnhout, vastgesteld in algemeene vergadering van 15 november 1868. Turnhout, Glénisson en zoon, s. d., in-8, 8 pp. — **Cercle archéologique et historique de la Campine « Taxandria »**. Statuts; ds: *Taxandria*, 1903-1904, p. 1-31.

1256. **Coutumes**:

ds: **De Longé**, op. cit. n° 604, t. VI, p. 505-647.

1257. **Couvents**:

Voir les ouvrages généraux de Le Roy, Butkens, De Ram, Jansen, Van Gorkom.

1258. **A. Jésuites**:

Souvenir jubilaire du collège St Joseph à Turnhout, 1845-1895. Turnhout, J. Splichal, 1895; in-8, 148 pp. Liste des élèves depuis 1845-1895. — **Compte rendu des fêtes jubilaires du collège St Joseph à Turnhout**, 1845-1895. Turnhout, J. Splichal, 1895; in-80, 62 pp; ill; histoire et discours. — **Collège S. Joseph sous la direction de la Compagnie de Jésus à Turnhout**. Distribution solennelle des prix. **Palmarés annuel**. — **Calendrier scolaire du collège St Joseph**; annuel. — **Catalogue de la bibliothèque**.

Tot aandenken van het vijftigjarig bestaan van de **Congregatie der Jongelingen-Werklieden** aan de Congreganisten geschonken op het gouden jubelfeest gevierd in de kerk van den H. Jozef, op 8, 9, 10, 11 en 12 sept. 1897 te Turnhout. 1849-1897. Turnhout, Beersmans-Pleek, s. d. (1897); in-18; 112 pp. Histoire et liste des chefs. — **Mannen congregatie van Turnhout**. Gouden Jubelfeest gevierd in september 1898. Verslag voorgedragen door J. Crols raadschrijver, in de algemeene vergadering van den grooten raad gehouden op 9 oktober 1898. 1848-1898. Turnhout, J. Splichal, s. d. (1898); in-80; 70 pp; ill. Histoire et liste der chefs.

Ecole apostolique de Turnhout. Nazareth. Bruxelles, Vromant, 1878; in-12. — **Jaarlijksch verslag der apostolische school van Turnhout**. Turnhout depuis 1872; in-12; ill; français-flamand. — 1872-1897. Jaarlijksch verslag en aandenken van het zilveren jubelfeest der apostolische school van Turnhout, gesticht en bestierd door Paters van het Gezelschap van Jesus. Turnhout, J. Splichal, 1898; in-8, 64 pp. ill. Histoire et fêtes.

1259. **B. Norbertines**:

P. CLAESSENS. **Abbayes et prieurés de Prémontré dans l'ancienne Belgique**, op. cit. n° 1163. — HUGO. **Annales Ord. Prœm.** op. cit. n° 1163. — Voir abbaye de S. Michel n° 958 et Ordre de Prémontré n° 1163.

1260. **C. Récollets**:

Bon DE FIERLANT. **Mélanges historiques concernant la province d'Anvers**. Recollets; ds: *Ann. Anvers*, t. XII, 1855, p. 45. — DE RAM. **Sinopsis**, p. 225. — P. E. VAN BERLO. **L'Ordre des Frères-mineurs en Belgique depuis son rétablissement, 1833-1908**. Malines, Imprim. S. François, 1908; in-8, ill.

1261. **D. Sépulcrines**:

Souvenir des fêtes jubilaires célébrées à l'occasion de la reconstitution du couvent du St Sépulcre à Turnhout, le 22 Juin 1901. Turnhout, J. Splichal, s. d. (1901); in-8; 32 pp.; ill. Histoire et fêtes. L'histoire est faite d'après un article que j'avais publié cette année dans le journal «De Kempenaar» à Turnhout. — **Pièce de vers en l'honneur de la demoiselle Marie Anne Gomez 15 Juillet 1776**. — **Godt-vruchtigh Broederschap van den H. Joseph in de capelle der religieusen Canonickerssen regulieren van 't H. Graf, binnen de stadt ende vrijheydt van Turnhout**. Turenhout, bij de canonickerssen regulieren, 1765; in-18, 44 pp. — HELYOT. **Histoire des ordres religieux**. Paris, 1792; t. II. — DARIS. **L'ordre du S. Sépulcre dans l'ancien diocèse de Liège**; ds: *Publications de la Soc. hist. et arch. du duché de Limbourg*, t. VI, p. 291-382.

1262. **E. Templiers**:

Bon DE FIERLANT. **Mélanges historiques**; ds: *Ann. Anvers*, t. XII, p. 45. — L. DEVILLERS. **Inventaire analytique des archives des commanderies belges de l'ordre de S. Jean de Jerusalem ou de Malte**. Mons, H. Manceaux, 1876; in-4; XXXII — 272 pp. — E. GACHET. **Commanderies belges de l'ordre de S. Jean de Jerusalem**; ds: *Bull. C. R. H.* 1re sér. t. XV, p. 5-95. — A. WAUTERS. **Géographie et histoire des communes belges**. Arr. Nivelles t. II. Cant. de Jodoigne, p. 42-44. — GRAMAYE. **Antiquitates Bredanæ**. — VAN GOOR TH. E. **Beschrijving der stadt ende lande van Breda**. La Haye, 1744; in-fol. — **Description historique**, op. cit. n° 399, p. 300. — DE RAM. **Sinopsis**, p. 291. — MANNIET. **Ordre de Malte**. Les commanderies du grand prieuré de France, d'après les documents inédits conservés aux archives nationales à Paris. Paris, Aubry, 1872; in-8. — WAUTERS. *Bull. C. R. H.* 4^{ve} sér. t. II, p. 177. — M. A. PERREAU. **Recherches sur les Templiers belges**; ds: *Ann. Anvers*, t. XI, 1854, p. 192-203.

1263. **Documents**:

J. E. JANSEN. **Bewijsstukken der geschiedenis van Turnhout**, t. III, de l'histoire « Turnhout in het verleden en het heden ». Leuven, A. Meulemans, 1905; in-8; 173 pp. — **Documents d'archives de la ville du 16^e, 17^e et 18^e siècles**; ds: **Verslag der stad Turnhout**, depuis 1845. — J. E. JANSEN. **Twee aardbrieven van Turnhout 1331, 1659**; ds: *Taxandria*, 1904-1905, p. 109-119. — S. Charter; ds: *Kempisch Museum*, 1890, p. 131-132. — P. VUES. **Sauvegarde van L. Leycester**, 1586; ds: *Ibid.* p. 243-245. — ID. **Uit het goedenisboek van 1655**; ds: *Ibid.* p. 327-328. — ID. **Sauvegarde van den graaf van Leycester**, 1586; ds: *Ibid.* 1891, p. 55-58. — E. T. **XVe eeuwisch kronykje van het land van Turnhout**; ds: *Ibid.* p. 86, 158, 192, 220, 240, 290, 348. — 1892, p. 89-93. — MIRÆUS. **Opera dipl.**, t. I, p. 428; t. II, p. 1033, 1263; t. III, pp. 437, 440. — L. STROOBANT. **Het hertogdom van Turnhout in 1753**. Onuitgegeven geschiedkundige oorkonden. Turnhout, 1897; in-8. — Différents Inventaires des archives de l'Etat et de la Province, op. cit. n° 590. — **Concordat entre Anvers et Turnhout**; ds: *Placcaeten*, t. I, p. 670. — LE ROY. **Notitia**. — **Analectes**. — **Bijdragen**.

1264. **Ecoles latines**:

LATOMUS. **Corsendonca**, op. cit. n° 1214. — WELVAARTS. **Gesch. van Corsendonck**, op. cit. n° 1231, t. II, p. 84. — CH. STALLAERT ET PH. VAN DER HAEGHEN. **De l'instruction publique au moyen-âge (VIII^e au**

XVI^e siècle) Bruxelles et Leipzig, Kiessling, 1854; in-8; 141 pp. — H. J. ALLARD. *Antonius van Gils*, op. cit. n° 189. — Cfr. *Jésuites* n° 1258. — J. J. FONTIER, rector der Latijnsche scholen te Turnhout. *Redevoeringen en letterkundige stukken*. Turnhout, P. J. Brepols, 1829; in-8, 95 p.

1265. *Eglises* :

Collégiale de St Pierre : Stalles ; ds : WELVAARTS. *Gesch. v. Corsendonck*, op. cit. n° 1231, t. II, p. 200. — Vitraux ; ds : LE ROY. *Notitia*. — *Verslagen der stad*, 1877, 1878, 1879, 1881, 1884, 1888, 1903.

1266. *Epitaphes* :

ds : *Verslag der stad*, 1895 (Eglise St Pierre) ; 1903, (Beguinage). — *Ann. Anvers*, 843, p. 297.

1267. *Fêtes, Calamités* :

Verslag der stad, aux années correspondantes. — HEUVELMANS. *De luisterrijke intrede van de vorstin van Oranje, Amalia van Solms als Vrouwe van Turnhout*. Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, s. d. (1852) ; in-8 ; 38 pp. (De Dageraad). — ID. *Kronijk der stad Turnhout*, op. cit. n° 559. — A. HEYLEN. *Historische verhandelingen*, op. cit. n° 94. — TORFS. *Fastes et calamités*, op. cit. n° 376. — *Victoire de Turnhout* 1789, op. cit. n° 370. — *Guerre des Paysans*, op. cit. n° 366. — *Combat de la Thielen-heide*, n° 365.

1268. *Histoire générale de la ville* :

J. E. JANSEN. *Turnhout in het verleden en het heden*. Turnhout, J. Splichal, 1905 ; 3 vol. in-8 ; ill ; 380 — 252 pp. T. III. Pièces justificatives. Louvain, A. Meulemans-De Preter, 1905 ; in-8 ; 173 pp. Cette histoire relate tout le passé de la ville et décrit tous les sujets énumérés dans cette bibliographie turnhoutoise.

VAN GORKOM L. *Beschrijvinge der Stad en Vrijheyd van Turnhout*. De aloude herkomst, naem-reden, met de inlandsche geschiedenissen, ten luyster der Historie dienende : met ophelderinge van deszelfs godtvrugtige stigtingen, en uitmuntende privilegiën der souvereïne doorlugtige princen, hertogen van Brabant. Mede het merkweerdig Dag-verhael van den slag aldaer voorgevallen den 26 October 1789, ende de groote Victorie alsdan behaelt door onse Vaderlanders ope de keyzerlyke trouppen, Mechelen, F. J. Van der Elst, 1790 ; in-8 : 270 p. — Table de matières — 1-18 pp. — LE ROY. *Notitia*, p. 388 ; ill. — GRAMAYE. *Antiquitates*. — FOPPENS. *Historia Episc. Antverp.* op. cit. n° 86. — BUTKENS. *Les trophées tant sacrés que profanes du duché de Brabant*, op. cit. n° 385, t. I, p. 447 ; t. II, pp. 13, 25 ; Supplém. p. 441. — DE RAM. *Sinopsis*, p. 170. — *Description historique*, op. cit. n° 399, p. 285. — GUICCIARDINI L. *Beschrijving van Turnhout*, op. cit. n° 407. — *Notice sur Turnhout* ; ds : *Almanach du Département des deux Nêthes*, op. cit. n° 647, p. 327-330 ; ill. — DE CANTILLON. *Délices du Brabant*, op. n° 395. — L. TORFS. *Quelques villes secondaires de la province d'Anvers*. Turnhout ; ds : *Ann. Anvers*, t. XXVI, 1870. — PERK. *Wandelingen door de provincie Antwerpen*, op. cit. n° 431, p. 82-88. — SLEECKX. *Beschr. der prov. Antwerpen*, op. cit. n° 439, p. 169-177. — DE LAET A. *Turnhout de hoofdstad der Kempen*. Opzoekingen over den oorsprong, met korte historie en aanhangsel. Turnhout, Jacobs-Brosens, 1905 ; in-8. — E. GENS. *La Campine Anversoise*. Turnhout ; ds : *La Belgique Illustrée*, t. I, p. 262-264. — WELVAARTS TH. I. *Geschiedenis*

van Corsendonck. Turnhout, Glénisson en zonen, 1881 ; 2 vol, in-8. ill ; passim. — HOUBEN. *Geschiedenis van Eindhoven*. Turnhout, Beersmans, 1890 ; 2 vol. in-8.

1269. *Périodiques-Journaux* :

Voir Ch. Sources, ch. IV. *Périodiques-Journaux*.

1270. *Politique locale* :

Het statu quo en het onbekende ten gevolge der kiezingen. Turnhout, P. J. Delhuyenne, 1858 ; in-12, p. 16 pp. — *Les journaux de la ville*.

1271. *Règlements* :

Turnhout. Reglement en Tarief over de gemeentehelastingen. Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1858 ; in-8, 20 pp. — *Règlement du tribunal de première instance séant à Turnhout*. Turnhout, Glénisson et Van Genechten, 1844 ; in-8. 14 pp. — STROOBANT L. *Quelques ordonnances du magistrat de Turnhout* ; ds : *Taxandria*, 1906-1907, p. 154-159. — *Journaux*. — Op. cit. nos 1254, 1255.

1272. *Sceaux* :

JANSEN. J. E. J. *Zegels der stad Turnhout* ; ds : *Taxandria*, 1903-1904, p. 77-85 ; ill.

1273. *Seigneurs de Turnhout*.

BERTHOUT :

Van den Branden F. *Recherches sur la famille de Berthout* ; ds : *Mém. cour. Ac. t. XVII*.

1274. *DUCS DE BRABANT* :

E. DE DYNTER. *Chronicon ducum Brabantiae*, ed. de Ram. Bruxelles 1854-60 ; 3 vol. in-4. — F. HARCEUS. *Annales ducum seu principum Brabantiae totiusque Belgii usque ad annum 1609*. Antverpiæ, 1623 ; 2 vol. in-fol.

1275. *MARIE DE GUELDRÉ* :

J. KNIPPENBERGH. *Historia ecclesiastica ducatus Gelriae*. Bruxelles, 1719 ; in-4. — I. A. NYHOFF. *Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland*. (Documents de 1286 à 1538). Arnhem-s-Gravenhage, 1830-75 ; 8 vol. in-8. — GUILIELMUS DE BERCHEM. (XV^e s.) *De nobili principatu Gelrie et ejus origine*. (— 1494). ed. L. A. J. W. Sloet van de Beele. Hagæ-Comitum, 1870 ; in-8. — J. I. PONTANUS. *Historiae Gelricae libri XIV*. Hardervici Gelrorum, 1639 ; in-fol. — GELRE. *Vereeniging tot beoefening van Geldersche geschiedenis, oudheidkunde en recht*. Arnhem, 1898 ; ill.

1276. *DUCS DE BOURGOGNE* :

KERVIJN DE LETTENHOVE. *Chroniques relatives à l'histoire de Belgique sous la domination des ducs de Bourgogne*. Bruxelles, 1870-72 ; 3 vol. in-4. — A. G. DE BARANTE. *Histoire des ducs de Bourgogne de la maison de Valois*. ed. Marchal. Bruxelles, 1839 ; 5 vol. in-8.

1277. *CHARLES-QUINT ET MARIE DE HONGRIE* :

A. HENNE. *Histoire de la Belgique sous le règne de Charles-Quint*. Bruxelles-Paris, 1866 ; 4 vol. in-8. — JUSTE TH. *Les Pays-Bas sous Charles-Quint. Vie de Marie de Hongrie*. Bruxelles, 1855 ; in-8.

1278. *PHILIPPE GUILLAUME D'ORANGE, COMTE DE BUREN* :

RAEYMAEKERS. *Het kerkelijk en liefdadig Diest*, op. cit. n° 1222, p. 49-50. Note. — VAN EVEN E. *Geschiedenis der stad Diest*. Diest. A. Havermans, 1827 ; in-16. — BON DE REIFFENBERG. *Chronologie historique des sires de Diest*. — VAN EVEN E. *Philips Willem, graaf van Buren* ; ds :

Dietsche Warande, 1898, p. 97-128. — J. P. VAN CAPPE. **Filips Willem van Oranje**. Haarlem, 1828; in-8. — A. VORSTERMAN VAN OYEN. **Het vorstenhuis Oranje-Nassau** van de vroegste tijden tot heden. Leiden en Utrecht, 1882-83; in-4, ill.

1279. AMÉLIE DE SOLMS, princesse d'Orange :

WAGENAAR. **Vaderlandsche historie**, t. XI. — P. J. BLOK. **Geschiedenis van het Nederlandsche volk**. Groningen, 1892-1908; 8 vol. in-8. — A. J. SERVAAS VAN ROOYEN. **Haagsch Jaarboekje voor 1899**, p. 77; ill. — TH. JORISSEN. **Historische bladen**. Haarlem, 1895. — P. J. HEUVELMANS. **De luisterrijke intrede van Amalia van Solms te Turnhout**, op. cit. n° 1267. — NABER JOH. W. A. EN L. DE NEVE. **De vorstinnen van het huis van Oranje-Nassau**. Haarlem, 1898; in-4, ill. — KLEINSCHMIDT A. **Amalia von Oranien**. Berlin, 1906; in-8. — STROOBANT L. **Amélie de Solms**; ds : **Ann. Anvers**, 1884, p. 423. — ID. ds : **Taxandria**, 1907, p. 184-192. ill. — COMMELYN. **Histoire de la vie et actes mémorables des Frederic Henry prince d'Orange** (époux d'Amélie de Solms). Amsterdam, 1656; 2 t. en 1 vol. in-fol. ill.

1280. MARIE DE ZIMMEREN, princesse d'Orange.

Inscriptions funér. et mon. de la prov. d'Anvers, t. IV, p. 189. (armoiries). — JANSEN J. E. J. **Portretten der prinsessen Amalia van Solms en Maria van Zimmeren te Turnhout**; ds : **Taxandria**, 1904-1905, p. 7-12.

1281. GUILLAUME III, ROI D'ANGLETERRE :

WAGENAAR. **Vaderlandsche historie**, t. XV. — N. CHEVALIER. **Histoire métallique de Guillaume III**. Amsterdam, 1692; p. et in-fol. ill. — **The History of the most illustrious William III prince of Orange**. Londen, 1688; in-8.

1282. ROIS DE PRUSSE :

J. E. JANSEN. **Turnhout**, op. cit. n° 9.

1283. SYLVA TAROUCA :

J. E. JANSEN. **Turnhout**, op. cit. n° 9.

1284. DE PESTRE :

Kempisch Museum, 1890, p. 366. — DE RIDDER. **Het dorp Rethy**, op. cit. n° 744. — SNIEDERS R. **Uit de kronijken van Turnhout**. Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1852; in-8.

Vieux-Turnhout.

Dépendait de Turnhout jusqu'en 1858.

1285. DEVILLERS L. **Inventaire anal. des archives des commanderies belges de l'ordre de S. Jean de Jerusalem**. Mons, 1876; in-4.

1286. JANSEN J. E. J. **Turnhout in het verleden en het heden**, op. cit. n° 9.

1287. **Mémoire** présenté au nom des habitants des hameaux de Vieux-Turnhout, Schoonbroeck, Oosthoven, Corsendonk etc. demandeurs en séparation de la ville de Turnhout. Turnhout (1858). En réponse à la lettre du 10 juin 1858, adressée par l'administration de ladite ville, à Messieurs les membres de la Chambre des Représentants. Bruxelles, H. Samuel, 1858; in-8, 39 pp. carte.

1288. STROOBANT L. **Urne littéra du haut Empire trouvée en Campine**.

Anvers, J. Van Hille-De Backer, 1906; in-8, 10 pp. (Ann. Anvers; Taxandria)

1289. VAN GORKOM L. **Beschrijving der stad Turnhout**, op. cit. n° 1268.

1290. WAUTERS A. **Des localités distinguées par le qualificatif vieux (oud) et de leur ancienneté**. Bruxelles, F. Hayez, 1881; in-8.

1291. WELVAARTS TH. I. **Geschiedenis van Corsendonck**, op. cit. n° 1231.

Vlimmeren.

1292. DONNET F. **Inventaire Obj. d'art**. 2^e fasc. p. 194-204.

1293. LE ROY. **Notitia**, p. 420.

Vosselaer.

Réuni à Beersse, ce hameau dépendait de l'abbaye de S. Michel d'Anvers. Voir op. cit. n° 958.

1294. NOTRE DAME DE VOSSELAER :

VAN HERDEGOM, op. cit. n° 450, p. 219. — WICHMANS, op. cit. n° 456, p. 704. — SCHOUTENS, op. cit. n° 440, p. 163-165. — VAN GENECHTEN. **Eenige woorden nopens het wonderbeeld van O. L. Vrouw zich bevindende in de kerk van Vosselaer**. Turnhout, A. Van Genechten, 1870; in-18, 17 pp. — J. E. JANSEN. **Turnhout in het verleden en het heden**, t. I, p. 174. — E. V. R. **Notre Dame de Vosselaer**; ds : **La Vie diocésaine**, 1908, p. 95-100; ill.

Zevendonk.

Hameau de Turnhout. Voir cette commune.

1295. JANSEN. **Turnhout**. op. cit. n° 9.

(A suivre.)





12. Het Kalf van Magerhal.

Vrienden ik weet een vies ge - val, wil - le - kom, die hier

staan in 't ron - de; van nen boer van Ma - ger - hal, dat heeft een gieregwaard

lui ver - kon - den, Hij zou wel zijn ei - gen drek wil - len

slik - ken in plaats van spek, zie ge - ne gie - re - gaard en een

Vertragen. *Langzaam.*
beest zijn twee schoe - nen op ee - nen leest. Tra, la, la,

la, la, la, la. Tra, la, la, la, la, la, la, la.

2.
Dezen boer die't wel bevat,
Hield eenen hond voor achttien gulden
Van eenen rijken uit de Stad,
Zonder last of zonder schulden
Dezen boer, tot zijn gerief,
Maakt van den hond nen grooten dief;
Zoodat de geburen van tijd tot tijd
Wierden hun vleesch en eten kwijt.
Tra, la, la, enz.

3.
Om te sparen korst en brood,
Deed hij voor den hond zijnen ronde
Met eenen zak van suiker luit,
Al tot spijt van de andere honden
Schilde en Wijneghem liep hij rond,
Waar hij knarsels en beenen vond;
Die raapte hij op al van de straat
Voor den hond zijnen kameraad.
Tra, la, la, enz.

4.

Jan Trapé sprak bij geval,
Joosen hebt gij niet vernomen
Dat mijn beste koei op stal
Haren mutten is dood geboren ?
Dood geboren en zoo geschud,
Hij ligt achter in nen put
Joosen hadde Gij hier geweest,
Ik had die mutten aan u vereerd.
Tra, la, la, enz.

5.

Jan dat is de moeite weerd
Sprak den rijken met behagen,
Hoelang zit ie al in den grond ?
Joos den tijd maar van drij dagen,
Jan die langde aan Joos de spaai,
Om 't ontspaaien den lekkren braai,
Hij trok hanneke uit zijn graf,
Het geen den giergaard dient tot straf.
Tra, la, la, enz.

6.

Hij heeft hanneken aan een hool
Schoon met water af gewasschen,
En liet honden door hun macht
Op dien machtigen Jaak maar bassen,
De vier pooten bond hij gauw
Vast besloten met een touw
Aan zien hand bond hij nen strop,
March... met 't kalf op zijnen kop.
Tra, la, la, enz.

7.

Vrouw, dit kalf heb ik gekocht
Heel suviel, voor weinig schijven,
Van nen boer die 't nooit en dacht ;
Hadde ik het maar naar huis gedreven:
Maar ik kwam er mée langs de baan,
Maar hij wouw niet gaan of staan,
Maar ik hakte van zijn ster
Met ne klippel en 't viel omver.
Tra, la, la, enz.

(1) Plaket — 15 cent.

N. B. — Dit lied is opgenomen te Schilde en te Wortel ;
daarbij onuitgegeven.

8.

Jan, die haalde de prosser hier,
Om het vel er af te taren,
Hij sprak kinders lacht van zin
Morgen zullen we vleeske smeerren ;
Bon de la poe la fricassée
Korte ballekens naar de snée,
Heel de parochie van Magerhal
Was vol vreugde en Carneval.
Tra, la, la, enz.

9.

Dezen boer hier wel oplet,
Hield nen kleermaker aan het werk
Daags de kost en een *plaket* (1)
Maar die den handel en den list,
Al die knodden van 't kalf wist,
Hij zè Neel naait al wat aan
Want 't zal hier op smeerren gaan
Van 't kalf van Magerhal.
Tra, la, la, enz.

10.

Neel, die vroeg hier vol lawijd,
Geef me liever een porsie boonen,
Om vleesch te eten 'k vraag excuus
Dat zoudt gij mij beter loonen,
Dien kwaai jongen bracht alles uit
Hiermee was 't spel verbrast,
Zoo dat de geburen in 't openbaar
Maakten die zaak heel goed en klaar.
Tra, la, la, enz.

11.

Mans en Vrouwen, alom den bouw
Zij hebben den giergaard lui verweten,
Met gedrommel en groot remoer,
Beest, ge geeft uwen hond geen eten.
Dezen boer tot groote schand
Lei zenen hond van stond op band,
Vrienden, ik sluit dit kermisfeest,
Zingt dit liedeken blij van geest.
Tra, la, la, enz.



13.

Verhuislied.

Onder de oude gebruiken die in de Kempen stand gehouden hebben, is het overhalen van den boer zeker een der merkwaardigste. De huur of pacht der hoeven en boerderijen eindigt te Brecht en in het omliggende met Kerstmis. Wie dan eene andere hoeve gehuurd heeft, verlaat de zijne rond dien tijd. Is de dag van het vertrek daar, dan komen zijne nieuwe geburen met kar en paard om den boer « over te halen », met zijn huisgezin en al wat hij bezit. Op voorhand hebben de meisjes van de gebuurte eene huifkar versierd met bloemen, strikken, linten en vaantjes van gekleurd papier. Dat alles steekt geweldig af op de sneeuw Witte huif der *Schoonkar*, zooals men die noemt. Deze huifkar is bestemd voor de vrouw van den boer en hare kleinste kinderen. De stoet bestaat gewoonlijk uit tien, ja, somwijlen wel uit twintig karren. Daar waar de zaak haar volle beslag heeft, zijn ook de paarden versierd met vaantjes en strikken, en heeft elke voerman een roos op klak of hoed. De huifkar of liever de *Schoonkar* rijdt voorop, gevolgd door al de meisjes uit de buurt, die onderweg, al dansende en springende, het volgend gelegenheidslied zingen :

Lichtgaande.

Zoo 'nen boer is geld weerd, zo - te lie - ve ga - relt-jes ;
Zoo - - - - - weerd, zu - te - - - - - ;

Half sterk.



2.
Wat zullen wij daar drinken,
Zoete lieve gareltjes ;
Wat zullen wij daar drinken,
Zoete lieve meid.

3.
Brandewijn met suiker,
Zoete lieve gareltjes ;
Brandewijn met suiker,
Zoete lieve meid.

4.
Wat zullen wij daar eten,
Zoete lieve gareltjes ;
Wat zullen wij daar eten,
Zoete lieve meid.

5.
Rijstap en stokvisch,
Zoete lieve meid ;
Rijstap met stokvisch,
Zoete lieve meid.

6.
Zoo'nen boer is geld weerd, enzv.

2.
Wa — — — — — doar —,
Zute — — — — — ;
Wa — — — — — doar —,
Zute — — — — — .

3.
— mè —,
Zute — — — — — ;
— mè —,
Zute — — — — — .

4.
Wa — — — — — we doar —
Zute — — — — — ;
Wa — — — — — we doar —
Zute — — — — — .

5.
Respap — — — — — ,
Zute — — — — — ;
Respap — — — — — ,
Zute — — — — — .

6.
Zóó — — — — — weêrd, enzo.

Op de hoeve gekomen, worden de paarden gevoederd, waarna al de gasten zich in huis zetten. De maaltijd is gewoonlijk zeer eenvoudig — natuurlijk, want het huishouden is in de war, immers men moet aanstonds vertrekken — toch is de rijstap, dat « traditioneel » gerecht, zelden vergeten. Nadat de hongerige magen vergast zijn, stelt iedereen zich aan 't werk ; al wat de boer bezit wordt ingepakt en op de karren geladen. Is dat alles in regel, dan wordt er gewoonlijk nog eene flesch geledigd, de bazin gaat in de *Schoonkar* met haar klein gevolg, en achter deze volgen de karren met huisraad,

hooi, strooi, turf, brandhout en allerhande gerief geladen. Daarna maakt men het vee los, de meisjes leiden het, en de stoet komt in beweging, onder het zingen van het afscheidslied :



zija de wij-ven te kwaad; bij ons wil ze wo-nen, daar
zen - - - hwoad; - - - woonen, daar

zijn ze be-ter van aard, ze zit er hoog en droog ze zal er
zen - be-ter - oard, - - - er hoog - droog ze zal er

niet ver-drin-ken, ze hoort er den koe - - koek roe-nie

pen, de vo-gelt-jes uit het land.

Zoo 'nen boer is geld weerd, enzv.

Of er vreugde gemaakt wordt onderweg! Overal komt het volk buiten de deur om den stoet te zien, en de vroolijke jeugd zingt dat het dreunt:

Wijze van zoo'n boer enzv.

Een pintje daar wat bier in is,
En daar wat suiker bij;
Een boerken daar wat zwier in is,
Daar ben ik geerne bij.

En koffie is maar koffie,
En thee en is maar thee;
Maar klaren jenever,
Dien drink ik - ik eens mée.

Zoo'n boer is geld weerd, enzv.

Wat zullen wij daar drinken, enzv.

Brandewijn met suiker, enzv.

Wat zullen wij daar eten, enzv.

Rijstpap en stokvisch,

— — — — —
doar wa — — — —
doar wa — — — —
doar — — — — —
Doar — — — gere —.

— — — — —
mer — — — —
— — — — —
mer — — — —
Mer kloaren — — — —

— — — — —, enzv.

Wa — — — — —, enzv.

— me — — — —, enzv.

Wa — — — — —, enzv.

Rispaß — — — —

P. S. — Dit lied en den tekst met enkele regels muziek werden uitgegeven in eene der uitgave van « Ons Volksleven. » Op zulke wijze verhuisden vele jaren geleden de Kempische boeren.

Dit gebruik schijnt 'n voege geweest te zijn geheel de Kempen door, soms nog ziet men zulks, maar zelden.



14. Aan wie zal ik er mijn dochter ten huwelijk geven ?

Lichtgaande.

Ik zal er mijn doch-ter ten hu-we-lijk ge-ven ! aan
men - - - - - ! aon

Half sterk.

wie zal ik ze ge - - ven, ja ge - - ven ? Ik
wien - - - - - , joa - - - - - ? -

zal zeean ee-nen met-ser ge-ven, dan zal ze lev'n in
- zeean - - - - -

— 105 —

REFREIN.

vre - de ; 't is van de ge-nuch-ten, ik lach er eens mée...

Ja vi-van de g'nuch-ten.

2.

De metsersvrouwkens die hebben 't zoo
[kwaad,
Die moeten (altijd pompen !) bis.
Dan zal 'k ze aan eenen pachter geven,
Dan gaat ze met houten klompen !
Refrein :

2.

— — — — — kwoad
— mutten altij — !
— — — ze oan — — — ,
— goat — — houten — !

3.

De pachtersvrouwkens die hebben 't zoo
[kwaad,
Die moeten (altijd werken !) bis.
Dan zal 'k ze aan eenen edelman geven,
Daar gaat zij mee ter kerke !
Refrein :

3.

— — — — — kwoad,
— mutten altij — !
— — — ze oan — — — ,
Doar goat — mè — — !

4.

De edelmansvrouwkens die hebben 't
[zoo kwaad,
Die moeten altijd (paleeren !) bis.
Dan zal 'k ze aan eenen speleman geven,
Dan zal ze leven in vreugde !
Refrein :

4.

— — — — — kwoad,
— mutten altij — !
— — — ze oan — — — ,
— — — — — !

5.
De spelemansvrouwkens die hebben 't
[zoo kwaad,
Die moeten (altijd zingen !) bis.
Dan zal 'k ze aan eenen goudsmid geven,
Dan gaat ze met gouden ringen !
Refrein :

6.
De goudsmidsvrouwkens die hebben 't
[zoo kwaad,
Die moeten (altijd blazen !) bis.
Dan zal 'k ze aan een tapper geven,
Dan tapt ze met volle glazen !
Refrein :

7.
De tappersvrouwkens die hebben 't zoo
[kwaad,
Die moeten (altijd loopen !) bis.
Dan zal 'k ze aan eenen brouwer geven,
Dan schenkt ze met volle stoopen !
Refrein :

8.
De brouwersvrouwkens die hebben 't
[zoo kwaad,
Heur mans zijn ook (altijd zat !) bis.
Dan zal 'k ze aan eenen bedelaar geven,
Dan eet ze uit eenen knapzak !
Refrein :

9.
De bedelaarsvrouwkens die hebben 't
[zoo goed,
Die slapen (tot den noen !) bis.
Het brood wordt haar te voren gesneden,
Zij hebben dan geen mes van doen !
Refrein :

Dit lied is opgenomen te Meerle.

Het telt reeds verscheidene eeuwen en werd ook nog ten deele uitgegeven in « Ons Volksleven ».

Er werd opgenomen « *Vivan* de g'nuchten ».



15. Van Huibens Peerdje.

Lichtgaande.

Wie wil hoo - ren een schoon lied, Wie wil

Half sterk.

hoo - ren een schoon lied, wat te Wor - tel op den Ho-ren-donck

is ge - - schied, Hei - - la, Hei - - la, Hei -



2.
Van Jan Huyben wil mij verstaan, (bis.)
En Huybens is n'er den Donck gereden,
Heila, enzv.

3.
En de wolf is eenen schroek, (bis.)
Heeft Huybens gebeten op Horendonk,
Heila, enzv.

4.
Hij heeft Huybens gebeten zijn kruis,
[(bis.)
En Huibens is er gaan sukkelen naar
[huis,
Heila, enzv. >

5.
En hij klopte eens op de deur, (bis.)

Peer Loot kwam er ook zelfver voor.
Heila, enzv.

6.
En hij is rondom Loot gegaan, (bis.)
Hij zegt Huybens gij hebt er geen nood,
Heila, enzv.

7.
En hij schoot een wolf dood, (bis.)
Toen waren al die boeren blij,
Heila, enzv.

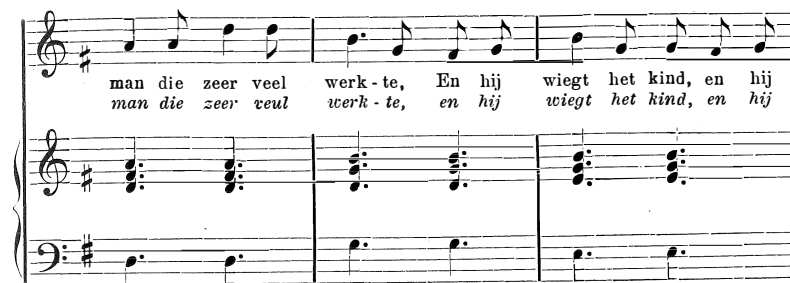
8.
Die dit liedeken heeft gedicht, (bis.)
Het zijn de liekens; zij zijn zoo licht,
Heila, enzv.

P. S. Dit liedje tot hiertoe onuitgegeven, werd gevonden rond Wortel (oude Kempische gemeente). — Op den laatsten regel van ieder koepel is men verplicht de noten te verkorten of te verlengen op de lettergrepen.



16. Een braaf man.

Lichtgaande.



2.

Daar was een man,
Een lieven man,
Eenen man van veel vermaak,
En hij douwt het kind,
En hij roert de pap,
En hij laat zijn vrouwke dansen.

2.

*Doar was eenen man,
Een lieven man,
Eenen man van veel vermaak,
En hij douwt het kind,
En hij roert de pap,
En hij loat zijn vrouwke dansen.*

N. B. — Dit liedje wordt veel gezongen in de Kempen, en zelfs het Vlaamsche land door; en is opgevangen te Wuestwezel en te Brasschaet, dorpen in 't noorden der Kempen.

De Coussemaker geeft dit lied in zijn werk (Chants populaires des Flamands de France in 1 afl. bl. 276) op. Het verschilt weinig met het onze.



17. Het lied van den boer.

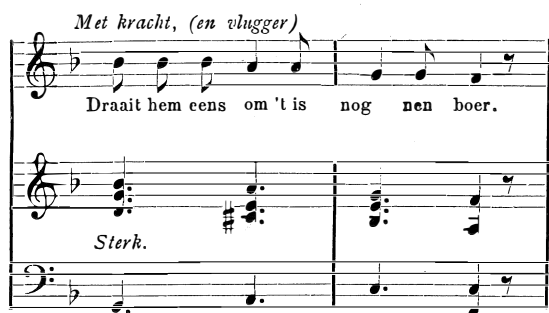
Lichtgaande.

En als nen boer een paar kloont-jes heeft en dan

Half sterk

is nen boer kon - - tent, Een paar kloont - jes met wat

strooi daar in en dan heeft het den boer naar zij-nen zin,



- | | |
|--|---|
| <p>2.
En als nen boer een paar klompkens
[heeft,
En dan is nen boer kontent,
Een paar klompkens met wat strooi
[daarin,
Een paar klompkens met wat lintjes
[daarin.
Maar nen boer enz.</p> <p>3.
En als nen boer een paar vestjes heeft
En dan is nen boer kontent,
Een paar vestjes met wat lintjes aan
Een paar klompkens met wat strooi
[daarin
Maar nen boer enz.</p> <p>4.
En als nen boer een paar frakjes heeft
En dan is nen boer kontent,
Een paar frakjes met wat knopjes aan,
Een paar vestjes met wat strikjes aan.
Maar nen boer enz.</p> | <p>2.
— — — — 'n poar — —
— — — — —
— poar — mè wa — doarin
'N poar — mè wa — doarin
Moar — — — —</p> <p>3.
— — — — — poar — —
— — — — —
'N poar — mè wa — oan
'N poar — mè wa — doarin
Moar — — enzo.</p> <p>4.
— — — — — poar — —
— — — — —
'N poar — mè wa — oan
'N poar — mè wa — oan,
Moar — — — —</p> |
|--|---|

P. S. Dit lied werd reeds door verschillende schrijvers medegedeeld zooals : de Coussemaker, bl. 374. J. Fr. Willems, bl. 502. Snellaert, bl. 117. Hopmann von Fallersleben. E. H. J. Bols, bl. 175, welke 9 koepletten van dit lied geeft. Wij vonden er op verschillende plaatsen slechts 4.





IN MEMORIAM

De Kempen heeft wederom een harer bijzonderste grondeigenaars verloren. De weledele graaf RENATUS PHILIPPUS AUGUSTINUS MARIA JOSEPHUS VAN DE WERVE DE VORSSELAER, ridder der Leopoldsorde, vereerd met de herinneringsmedalie der regering van Z. M. Leopold II, overleed den 23 Januari 1911 op zijn kasteel te Vosselaer, een der oudste en kunstelijkste der Kempen. Hij werd geboren te Antwerpen op 17 April 1850 van den weledelen graaf Philippus en de weledele mevrouw Leocadia Geelhand; de weledele mevrouw Ludovica Bosschaert, was zijne echtgenote. Uit deze verwantschap blijken genoegzaam de groote adeldom van den diepbetreurden graaf en de voorname plaats, die hij in de rij van de eerste familiën der Kempen innam. Zoo hoog stond zijn naam in de geslachtskunde, even hoog prijkte zijn persoon tusschen de onbaatzuchtige werkers der landstreek. Vele jaren maakte hij deel van het gemeentebestuur van Vosselaer. Als katholiek senator van het arrondissement Turnhout, sinds 11 Juni 1892, wijdde hij zich neerstig aan den voorspoed van zijn gewest, waar de landbouw op den voorrang stond. Dit gaf hem eene gewaardeerde bevoegdheid in die zaak; zijn woord was dan ook doorwegend, in de besprekingen van den Senaat, over dien levenden tak der Belgische nijverheid. Zijne opoffering voor het algemeen welzijn kenschetste zich ten hoogste, wanneer, gezien

de omstandigheden, hij edelmoedig zijne plaats afstond aan den weledelen graaf de Merode. Het goed, dat hij altijd betracht had, bleef hij voortbeijveren; eenieder was het eens om aan zijn rechtschapen en gemoedelijk karakter den tol der bewondering en genegenheid te brengen. Als vurig christen kweet hij zijne plichten op eene stichtende wijze, zoo dat menig goed werk, vooral het Komiteit der Katholieke scholen en het Genootschap van St. Vincentius, hem aan het hoofd had, en hij velen tot voorbeeld diende. De kunst lag hem ook nauw aan het hart; de herstelling van zijn monumentaal kasteel, die hij voortzette, is daarvan een doorslaand bewijs. 't Is daarom dat wij met eerbied zijn naam aanteeke-
nen in de Annalen van «Taxandria» als een man zijner hoo-
ge afkomst waardig, nog meer veredeld door zijn werk en
zijne kennissen.

J. E. JANSEN.

* * *

Ons geacht beschermid, EMIEL JOSEPH MARIE GLE-
NISSON, licentiaat in kerkrecht der Hoogeschool van Leu-
ven, oud-bestuurder der sociale werken van het arrondisse-
ment Turnhout, aalmoezenier der Broeders van Liefde, gebo-
ren te Turnhout op 9 Juli 1878, ontsliep godvruchtig in den
Heer, den 3 Maart 1911. Zijn leven was eene aaneenschake-
ling van goede werken. Transiit benefaciendo !... Weinige
uitvaarten werden met zulke diepe, zulke innige en zulke al-
gemeene deelneming bijgewoond. Men zou gezegd hebben
dat de gansche bevolking hulde wilde brengen aan den ge-
leerden en milddadigen priester, die, even rijkelijk bedeeld
met de gaven des geestes als met de gaven der fortuin, de
ziel was van zoovele instellingen en de voorzienigheid van
de armen onzer stad.

Van het begin af was hij «Taxandria» genegen, omdat
zijn hart innig gehecht was aan zijne geboortestreek, aan de
geschiedenis der zeden en gewoonten, aan het maatschappe-
lijk leven onzer Vlaamsche Kempen. De dierbare afgestorvene

was voorzitter der Turnhoutsche Afdeeling van het Davidsfonds, eere-voorzitter van de Tooneelafdeeling van den Volksbond en van den Turnkring «Rust - Roest», bestuurlid van den Katholieken Vlaamschen Sprekersbond, enz. De herstelling van den Gregoriaanschen zang was eene der hoofdgedachten van zijn leven. Toen de Motu Proprio van Z. H. den Paus over kerkmuziek aan het licht kwam, was hij het die met eenige priesters het Congres van kerkmuziek te Turnhout inrichtte op 13 Oogst 1907. Als voorzitter deed hij de openingsrede, en, alwie daar tegenwoordig was, zal zich herinneren hoe hij meesterlijk handelde over den kerkzang «die zalige beitelslag die de zielen tot eenheid en dankbaarheid kapt en kneust». Het Congres was een echte spoorslag voor de hervorming der gewijde muziek; onze hoogzalen werden allengs gezuiverd van alle wereldsche en theatrale muziek, en, gregoriaansche en klassieke polyphonie in hunne rechten hersteld. Hij was een der ieverigste voorstanders van de hervorming.

Te vroeg is hij gestorven. Op weinige jaren had hij meerdere schatten vergaard dan anderen die een hoogen ouderdom bereiken. Wij treuren om den verloren vriend : het verlies van eenen waren vriend is onherstelbaar ! Hij zingt nu in Gods Huis den eeuwigen zang dien hij op aarde begon te zingen, zooals de psalmist zegt : *Psalmos cantabimus in domo Domini omnibus diebus nostris !*

L. B.

